AZG
armenian newspaper

Մարտ 7
1992
Շաբաթ

եռօրեայ թերթ
Բ տարի, թիւ 17 (109)
գինը 95 կ.

Երեւան 375010
Հանրապետութեան 47

դասիչ 69149

հեռ. 581841, ֆաքս 562941, տելեքս 243266 SULA SU

3 միլիոն 650 հազար դոլլար Արցախին

Մեր նախորդ համարում հայտնել էինք, թե Արցախին ի նպաստ Լոս Անջելեսում կազմակերպված հեռուստամարաթոնի ընթացքում համաժողովրդական հանգանակությունների գումարը հասել էր կես միլիոն դոլլարի: Երեկ գիշեր ՌԱԿ-ի Լոս Անջելեսի գրասենյակից մեզ հաղորդեցին, թե անցնող օրերին հանգանակությունները շարունակվել են մեծ թափով եւ հավաքված գումարը հասել է 3 միլիոն 650 հազար դոլլարի: Այդ նվիրատվությունների մեջ իր առյուծի ներդրումն է ունեցել ազգային բարերար եւ գործարար Քըրք Գրիգորյանը, որ առանձին Հայաստանյայց եկեղեցու էջմիածնական թեմի առաջնորդի տրամադրության տակ է դրել 3 միլիոն դոլլար:

Մյուս կողմից իր առանձին նվիրահավաքն է կազմակերպել Հ.Յ. Դաշնակցությունը, որի արդյունքի մասին դեռեւս տեղեկություններ չունենք: ■

Տանկերով եւ զրահամեքենաներով հայկական գյուղերի վրա

Քարինտակն արդեն երեք օր է անընդհատ ռմբակոծվում է Շուշիի կողմից: Կան մեծ ավերածություններ: Առնվազն 20 հոգի սպանվել են եւ վիրավորվել:

Մարտի 4-ին սկսված մարտերը Ղազանչիում, Կիչանում, Կարմրավանում շարունակվում էին նաեւ մարտի 6-ին: Ազերական հրոսակները, որ զինված էին 10 տանկերով եւ զրահամեքենաներով, կարողացան ճեղքել ճակատը Ղազանչիում եւ գյուղ թափանցել: Նրանք հրի մատնեցին բոլոր տները եւ կոտորեցին խաղաղ բնակիչներին:

Մարտի 6-ին ազերիները գրոհեցին նաեւ Մարտակերտի շրջանի Ջանյաթաղ գյուղի վրա: Հրետակոծությունից, որը կատարվում էր Աղդամի շրջանի Պապրավենդ գյուղից, սպանվել են մոտ մեկ տասնյակ խաղաղ բնակիչներ, որոնցից շատերը երեխաներ են: Հերոսաբար դիմադրում են Կիչան եւ Կարմրավան գյուղերի բնակիչները:

Բալլուջայում (Ասկերանի շրջան) իջած դեսանտայիններն արդեն հասցրել են սպանել խաղաղ հայ բնակիչներից մեկին: Զինվորականները իրենց լկտի են պահում, զբաղվում են դիակապտությամբ ու թալանով: ■

ՌԱԿ Հանրապետական վարչության մամուլի ասուլիսը

Ուրբաթ, մարտի 6-ին, ժամը 14:00-ին ՌԱԿ մամլո եւ տեղեկատվության գրասենյակում տեղի ունեցավ ՀՌԱԿ Հանրապետական վարչության մամուլի ասուլիսը: Ներկա էին մոտ երկու տասնյակ լրագրողներ տարբեր թերթերից եւ լրատվական ծառայություններից: Իր քացակայությամբ փայլում էր «Լրաբեր» հեռուստալրատվական ծրագիրը:

ՀՌԱԿ Հանրապետական վարչությունը ներկայացնում էին նույն վարչության ատենապետ Ռուբեն Միրզախանյանը, փոխատենապետ Կարեն Կոստանդյանը, վարչության եւ Հայաստանի Հանրապետության խորհրդարանի անդամներ Վիգեն Խաչատրյանը, Մելս (Սամվել) Սահակյանն ու Վարդան Պետրոսյանը: Ասուլիսը վարում էր ՀՌԱԿ Հանրապետական վարչության անդամ, «Ազգ» թերթի խմբագիր Հակոբ Ավետիքյանը:

Ռուբեն Միրզախանյանի ներածական խոսքից հետո վարչության անդամները պատասխանեցին լրագրողների բազմաբնույթ հարցերին, որոնք վերաբերում էին կուսակցության պլատֆորմի դրույթներին, ազգային-քաղաքական խնդիրների շուրջ կուսակցության դիրքորոշմանն ու հանրապետության ներքին քաղաքական կյանքին առնչվող հարցերին:

Մամուլի ասուլիսը կլուսաբանվի «Ազգ»-ի հաջորդ համարում: Ներկա համարում լույս են տեսնում ՀՌԱԿ-ի պլատֆորմի հիմնական դրույթները ծանոթացման եւ լայն քննարկման համար: ■

Հայաստանի արտգործնախարարը Մերձավոր Արեւելքում

Դիվանագիտական կապեր են հաստատվում Լիբանանի եւ Սիրիայի հետ

Մարտի 5-ին պաշտոնական այցով Մերձավոր Արեւելքի մի շարք երկրներում էր գտնվում Րաֆֆի Հովհաննիսյանը: Բեյրութում նրան ընդունել են Լիբանանի նախագահ Էլիաս Հրաուին, վարչապետ Օմար Քարամեն եւ խորհրդարանի նախագահ Հուսեյն Հուսեյնին: Նա հանդիպել է նաեւ արտգործնախարար Ֆարես Բուեզի հետ, ստորագրելով դիվանագիտական կապեր հաստատելու մասին համաձայնագիր: Նույն օրը երեկոյան Լիբանանի հայ համայնքի մասնակցությամբ տեղի է ունեցել Մեծի Տանն Կիլիկիո կաթողիկոս Գարեգին Բ-ի եւ Րաֆֆի Հովհաննիսյանի հանդիպումը: Մարտի 6-ին Հայաստանի արտգործնախարարության պատվիրակությունը մեկնել է Սիրիա, ուր հանդիպում է ունեցել Սիրիայի արտգործնախարար Ֆարուք Շարաայի հետ, որից անմիջապես հետո ստորագրվել է Հայաստանի եւ Սիրիայի միջեւ դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատելու մասին արձանագրություն: Մարտի 6-ին Րաֆֆի Հովհաննիսյանին ընդունել է Սիրիայի նախագահ Հաֆեզ Ասադը: Րաֆֆի Հովհաննիսյանը նրան է հանձնել Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի ուղերձը եւ Հայաստան այցելության հրավերը: Իր հերթին, Հաֆեզ Ասադը Հայաստանի նախագահին հրավիրել է Սիրիա: ■

Մութալիբովը հրաժարական տվեց

Ադրբեջանի նախագահի ապարատի աշխատակիցը «ԻՖ»-ին հաղորդեց, որ ուրբաթ օրը խորհրդարանի արտակարգ նիստում Այազ Մութալիբովը հանդես չի եկել իր հրաժարականի մասին պաշտոնական հայտարարությամբ: Բաքվից ստացված լուրերի համաձայն, նրա ելույթը հետաձգվել է մի քանի ժամով: Ավելի վաղ, Ադրբեջանի խորհրդարանի աղբյուրները հայտարարել էին, թե Մութալիբովն իբր նախնական համաձայնություն է տվել իր հրաժարականին: Տեղեկացվում էր, որ նա այդ արել է Գերագույն խորհրդի համաձայնեցման հանձնաժողովի անդամների հետ զրույցի ժամանակ: Հանձնաժողովին հանձնարարված է որոշումներ մշակել Ադրբեջանում լարվածությունը թուլացնելու ուղղությամբ: Ընդդիմությունը, առաջին հերթին Ադրբեջանի ժողովրդական ճակատը, պահանջում է հանրապետության ղեկավարության հրաժարականը կապված Լեռնային Ղարաբաղում ընթացող մարտական գործողություններում ադրբեջանական կողմի անհաջողությունների հետ: Ըստ Բաքվի աղբյուրների, հանրապետության Գերագույն խորհրդի նորընտիր նախագահ Յաղուբ Մամեդովը, որ ուրբաթ առավոտյան հրաժարական էր տվել, նույն օրը երեկոյան, պատգամավորների պնդումով, ետ է կանգնել իր հայտարարությունից:

Երեկ երեկոյան Ադրբեջանի նախագահը պաշտոնական հրաժարական տվեց:

BBC ռադիոկայանը ավելացրեց նաեւ, որ Գերագույն խորհրդի նիստի դահլիճը շրջապատած հազարավոր ադրբեջանցիները հրճվանքի բացականչություններով են ընդունել Մութալիբովի հրաժարականի լուրը:

(Ադրբեջանական խորհրդարանի փակ նիստի մասին կարդալ նաեւ 8-րդ էջում): ■

Բեռնար Կուշները երեկ չկարողացավ հասնել Արցախ

Մարտի 5-ի երեկոյան կրկին Ստեփանակերտ մեկնելու նպատակով Երեւան ժամանեց Ֆրանսիայի մարդասիրական հարցերով պետական քարտուղար Բեռնար Կուշները Ֆրանսիայի արտգործնախարարության եւ հայկական համայնքի երկու ներկայացուցիչների հետ: Մարտի 6-ի կեսօրին, շուրջ 30 լրագրողների հետ, երկու զինվորական Մի-26 ուղեկցող ուղղաթիռներով, Կուշները Էրեբունի օդանավակայանից ճանապարհվեց Արցախ: Սակայն քիչ հետո ժամանակ անց, ինչպես հայտնեց Էրեբունի օդանավակայանի պատասխանատուներից պարոն Վանցյանը, ուղղաթիռները ճանապարհի կեսից, եղանակի անբարենպաստության պատճառով վերադարձան Երեւան: Այսօր Բեռնար Կուշները իր խմբի հետ կրկին պատրաստվում է մեկնել Արցախ: ■

Ստեփանակերտի կենտրոնական փողոցը հրետանակոծումից հետո

Մարտեր են տեղի ունենում Ասկերանի փողոցներում

Երեկ, ադրբեջանական զինված կազմավորումները 10 տանկի եւ 20 զրահամեքենայի աջակցությամբ ուժգին հարձակում են գործել Լեռնային Ղարաբաղի Ասկերան շրջկենտրոնի վրա եւ երեկոյան ներխուժել քաղաք: Ասկերանում, որ բնակվում է մոտ 15 հազար հայ, մարտեր են տեղի ունենում:

Ստացված տեղեկությունների համաձայն, ադրբեջանցիները հարձակվել են նաեւ Ասկերանի շրջանի Նախիջեւանիկ գյուղի վրա:

Նույն օրը առավոտյանից Ամիրանլար գյուղում տեղակայված ադրբեջանական ուժերի հենակետից հրթիռակոծվել է Մարտունու շրջկենտրոնը: Ադրբեջանի Ֆիզուլիի շրջանից հրետանակոծման են ենթարկվել Մարտունու շրջանի երկու գյուղեր: Շրջկենտրոնում եւ գյուղերում կան լուրջ ավերածություններ: Զոհերի թիվը ճշտվում է: ■

Ստամբուլում քրդերը «եղբայրական» ցույց արեցին

Թուրքիայում միակ օրինական «Հեփ» քրդական կուսակցությունը մարտի 1-ին Ստամբուլում ցույց է կազմակերպել քրդական իշխանությունների հակաքրդական գործողությունների դեմ բողոքելու նպատակով:

Ցույցը կազմակերպել էր այս կուսակցության Ստամբուլի մասնաճյուղը «բոլոր ժողովուրդները եղբայր են» կարգախոսով:

Ցույցի ընթացքում մասնակիցները պետք է հնչեցնեին հետեւյալ խոսքերը. *«Մեզ անջատողականներ եւ ահաբեկիչներ են անվանում: Պետք է պայքարենք, մինչեւ որ հիմնենք անկախ Քրդստանը: Իսկական ահաբեկիչը Թուրքիայի կառավարությունն է, որ անվերջ շրջան է ուղարկում դեսանտայիններ եւ հատուկ ջոկատներ: Պետք է տապալենք ֆաշիստական կառավարությունը»:*

«Հեփ»-ի գլխավոր քարտուղարի տեղակալ Հարուն Չաքմաքն ասել է, թե այս «կոալիցիոն» կառավարությունը իշխանության համար պայքարելիս ժողովրդավարություն եւ մարդու իրավունքների պաշտպանություն էր խոստանում, սակայն այսօր ճիշտ հակառակն է արվում: Վերջերս Քրդստանի շրջան են ուղարկվել հատուկ մարզված 80 հազար զինվորներ: Օդանավերը շարունակ ռմբակոծում են Բոթանի շրջանից:

Թուրքական մամուլը, որ հակված չէ նշելու ցուցարարների թիվը, այս անգամ գրում է, թե հիշյալ ցույցին մասնակցում էր հինգ հազար մարդ, որը նվազ թիվ չէ Թուրքիայի համար: ■

Միասնական Թուրքեստան

Այսօր Տաշքենդում բացվելու է Թուրքեստան ժողովրդա-դեմոկրատական շարժման երկրորդ համագումարը: Այդ շարժման կազմի մեջ են մտնում Միջին Ասիայի հանրապետությունների եւ Ղազախստանի տարբեր քաղաքական կուսակցություններ: Համագումարի պատգամավորները քննարկելու են միասնական Թուրքեստանը վերականգնելու հնարավորությունը, մինչեւ 1924 թ. եղած սահմաններով: Փոփոխություններ են մտցվելու նաեւ շարժման ծրագրի մեջ: ■

Հայ Եկեղեցու օգնությունը հասավ Հայաստան

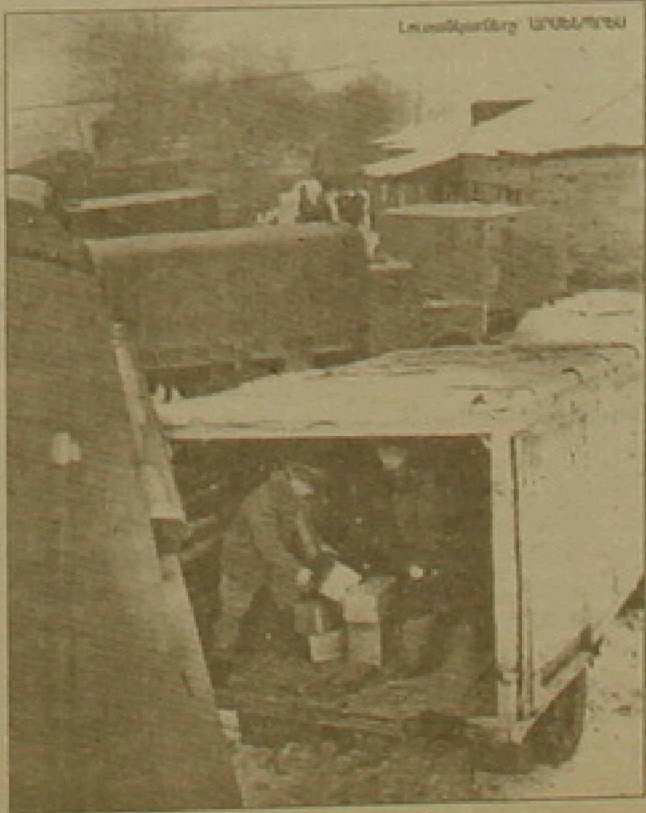

Հինգշաբթի օրը, մարտի 5-ին, Թուրքիայի վրայով Սխուրյան կայարան ժամանեց ԱՄՆ Հայ եկեղեցու Արեւելյան թեմի օգնությունը 30 վագոնով: 400 հազար ամերիկյան դոլլարի ընդհանուր արժողությամբ 800 տոննա սննդամթերքը, հիմնականում շաքարը եւ սիսեռ, կազմակերպվել է Նյու Յորքի Առաջնորդարանի գլխավորությամբ: Օգնությունը պիտի բաժանվի աղետյալ գոտու բնակչությանը: Բաշխումը կազմակերպելու է Շիրակի թեմը: Օգնության հետ միասին Ս. Նահանգներից ժամանել են 10 կամավորներ, որոնք պիտի հսկեն արդար բաշխումը: Ավելի մանրամասն` մեր առաջիկա համարում: ■

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

Սարաեւոյում եւ Բոսնիա-Հերցեգովինայի յոթ այլ քաղաքներում տասնյակ հազարավոր սերբեր, խորվաթներ ու մահմեդականներ ցույց արեցին, պահանջելով վերջ տալ քաղաքացիական պատերազմին: Ութ ամիս առաջ Խորվաթիայում քաղաքացիական պատերազմի բռնկումից ի վեր սա ամենամեծ շարժումն էր հօգուտ խաղաղության:

Զիմբաբվեի նախագահ Մգաբեն երեկ հայտարարեց, թե իր երկիրը եւ հարավային Աֆրիկայում գտնվող տաս այլ երկրներ երաշտի հետեւանքով գտնվում են աղետալի վիճակում: Նա ընթացիկ տարին հայտարարեց աղետի տարի, ավելացնելով, որ իր այդ հայտարարությունը ոչ մի կապ չունի երկրում հայտարարված հողային բարեփոխման հետ: Ըստ նրա, շրջանի այնպիսի երկրներ, ինչպես Զիմբաբվեն եւ Հարավ Աֆրիկյան Հանրապետությունը, որոնք գյուղատնտեսական ապրանքների արտահանողներ են, այս տարի ստիպված կլինեն դրանք ներածել: ■

digitised by A.R.A.R.@

«Ատոմակայանի գործը» կհանձնվի Գերագույն խորհրդին

կամ ո՞վ կդառնա քավության հաջորդ նոխազը

Վերջին հարցը թերեւս չլիներ, եթե այդ մասին Հայաստանի Հանրապետության «Հայկական ատոմակայանի հետ կապված հարցերի ուսումնասիրման եւ հսկողության կառավարական հանձնաժողովի» անցկացրած մարտի 5-ի մամուլի ասուլիսում անընդհատ չակնարկվեր ատոմակայանի բացման պատասխանատվության մասին: Հանձնաժողովի նախագահ, պետական նախարար Վիգեն Չիտեչյանի, նրա տեղակալ, պետնախարար Գրիգոր Արեշյանի, ինչպես նաեւ հանձնաժողովի մյուս անդամների ելույթներից ու լրագրողներին տված պատասխաններից պարզ դարձավ, որ ինչքան էլ ուսումնասիրվի ատոմակայանի վերաբացման խնդիրը, որքան էլ կողմ կամ դեմ փաստարկներ բերվեն, կրկին կծառանա ամենակարեւոր հարցերից մեկը. ո՞վ պետք է ընդունի վերջնական որոշում:

Պետնախարար Գ. Արեշյանը նշեց, թե ատոմակայանի ճակատագրին վերադառնալու գործոնները երկուսն են. վառելիքաէներգետիկ ծանր իրավիճակը՝ մեկ, եւ երկրորդ, եթե որոշակի աշխատանքներ չձեռնարկվեն ատոմակայանում, այն կմնա որպես վտանգավոր օբյեկտ եւ մի քանի տարի անց կկանգնենք շատ լուրջ աղետային վիճակի առաջ:

Այնուհետեւ նախարարը միանգամից անցում կատարեց ատոմակայանի փակման խնդրին, ասելով, թե *«որոշ քաղաքական ուժեր այժմ հանդես են գալիս այնպիսի հայտարարություններով, թե ժամանակին քաղաքական նկատառումներով ատոմակայանը փակվեց, որպեսզի հանրապետությունում փոխվի քաղաքական ուժերի հարաբերակցությունը, ապակայունացվի իրավիճակը եւ դրա հետեւանքով այժմյան ղեկավարությունը ձեռք բերի այդ ղեկի իրավունքը: Ես այդ պարոններին պետք է պատասխանեմ, որ ըստ երեւույթին նրանց հիշողությունը շատ կարճ է, որ նման ելույթներ են թույլ տալիս հավաքներում եւ մամուլում: Այսօրվա Հայաստանի ղեկավարությունից եւ խորհրդարանից որեւէ մեկը մասնակից չէր ատոմակայանի փակման հարցին: Մենք պետք է հիշենք, որ ատոմակայանը փակվել էր, երբ հանրապետությունը ղեկավարում էին համայնավարները Սուրեն Հարությունյանի գլխավորությամբ»*: Շարունակելով, նա ասաց. *«Ուստի, շահարկման առարկա չպետք է դարձնել այդ խնդիրը եւ հստակորեն պետք է տարբերել երկու հանգամանք՝ ատոմակայանի պահպանման ու վերաշահագործման եւ հանրապետությունում միջուկային էներգետիկայի զարգացման խնդիրները»*:

Ինչպես եւ սպասվում էր, լրագրողներն անցան հարձակման. *«Մի՞թե Խ. Ստամբոլցյանը չէր, որ ասում էր. «Փակել ատոմակայանը», կամ եթե Ս. Հարությունյանն է մեղավոր, ապա հարկավոր է նրան պատասխանատվության կանչել, անպայման դատի տալ, եւ միգուցե նա էլ կհայտնի, թե ովքեր են ատոմակայանի փակման իսկական մեղավորները»*: Պետնախարար Արեշյանը սառնասրտորեն պատասխանեց, թե Խ. Ստամբոլցյանը «Նաիրիտ»-ի փակման համար է պայքարել, ոչ թե ատոմակայանի: Բացի այդ, նա կառավարության անդամ չէ, իսկ ինչ վերաբերում է Ս. Հարությունյանին, *«երբ ատոմակայանի փակման մասին որոշում էր կայացվում, այլ էներգետիկ իրավիճակ էր, վառելանյութ եւ էներգիա էինք ստանում դրսից եւ ոչ ոք չէր կարող կանխագուշակել, թե ինչ կլինի եւ ինչի կհանգեցնի ատոմակայանի փակումը»*:

Իհարկե, «սպասելի» էր լսել ներկա կառավարության ներկայացուցչի նման մեկնաբանությունը, սակայն առավել զարմանալի էր այն, որ կառավարական հանձնաժողովն ինքը վերջնական վճիռ չի ընդունել, այլ երկամյա աշխատանքից ծնված եզրակացությունները պատրաստվում է սոսկ ներկայացնել Գերագույն խորհրդին: Այսինքն, կառավարությունը եզրահանգումներ է անում, բայց պատասխանատվության չափը կորոշի խորհրդարանը՝ հանրաքվե՞ով բացել, թե՞ Գերագույն խորհրդի որոշմամբ: «Ժողովուրդը» մեկ անգամ եւս ստիպված կլինի տանել իր խաչը, գուցե դառնալ քավության նոխազ, եթե խորհրդարանը իր մեջ այնքան ուժ չգտնի, որ կարողանա համարձակորեն որեւէ որոշում կայացնել:

Այսպիսով, Գերագույն խորհուրդը առաջիկայում կստանա բուռն բանավեճերի եւ «քաղաքական շահարկումների» հետաքրքիր ու պարզ մի թեմա, որն ինչպես նշեցին մամուլի ասուլիսում ելույթ ունեցողները, բազմակողմանիորեն ուսումնասիրվել է հանձնաժողովի կողմից: Հանձնաժողովի նախագահ Վիգեն Չիտեչյանը նշեց, որ թեեւ ուսումնասիրել են ատոմակայանի հետ կապված բոլոր առաջարկությունները, ստացել մոտ 80 փաստարկներ արտասահմանյան եւ հանրապետական տարբեր հանձնախմբերի եզրակացություններ, սակայն նշված այլընտրանքային ծրագրերն անգամ ամբողջությամբ չեն լուծի էներգետիկ վիճակի բարելավման խնդիրը, եւ այդ պատճառով էլ քննարկվել է ատոմակայանի հարցը: Պարզվում է, որ ներկա գների պայմաններում տարեկան առնվազն 24 մլրդ. ռուբլի կամ 610 մլն դոլլար պետք է ծախսենք, որպեսզի Հայաստանը վառելիքով էներգիա ստանա, իսկ ինչ վերաբերում է այլընտրանքային ծրագրերին, ապա *«մինչեւ 1995 թվականը մեր բոլոր այլընտրանքային տարբերակները կբերեն մոտավորապես 1 մլն այսպես կոչված պայմանական վառելիքի լրացման: Բացի այդ, չկա էներգետիկայի զարգացման հստակ ծրագիր»*, ավելացրեց պետնախարարը, չմոռանալով նշել, որ այդ ամենի հետ միասին են նաեւ ատոմակայանի խնդիրները, որ այն մոտակա բնակավայրերից 28 կմ հեռավորության վրա է, կասկածելի է սեյսմիկ իրավիճակը, ատոմակայանի մոտ 2000 գիտաշխատողների սոցիալական վիճակը հարցականի տակ է, իսկ դա հանրապետության գիտական պոտենցիալի ծանրակշիռ մասերից մեկի լինել-չլինելու հարցն է:

Մեր կողմից ավելացնենք, որ ատոմակայանի երկրորդ բլոկի շահագործման համար նախնական հաշվարկներով կպահանջվի 1,5 մլրդ ռուբլի, իսկ ստացված 400 ՄՎտ էներգիան կբավարարի մեր պահանջների 50 տոկոսը:

Իսկ թե ինչպե՞ս պետք է հանրապետությունը հայթայթի այդ միջոցները, ո՞ւմ հաշվին, որտե՞ղ են թաղվելու ատոմակայանի թափոնները՝ դա արդեն կլուծվի *«պայմանագրի սահմաններում»*:

Եւ եթե ատոմակայանն անգամ գործարկվի, *«դրա համար կպահանջվի 14-18 ամիս ժամանակ»*, նշեց Վ. Չիտեչյանը:

Իսկ այլընտրանքային տարբերակները, ինչպես նշեց էներգետիկայի եւ վառելիքի նախարար Սեպուհ Թաշչյանը, ընդգրկում են հիմնականում արեգակնային էներգիայի, քամու ուժի եւ հիդրոկայանների պոտենցիալի հզորացման բնագավառները, եւ թեեւ, արտասահմանյան փորձից ելնելով, շատ բանի են նստում, բայց այդ ուղղությամբ աշխատանքներ տարվում են: Նախարարը չթաքցրեց նաեւ իր հետագա ծրագրերը, նշելով, որ *«եթե ուզում ենք վառելիքաէներգետիկ տեսակետից անկախ լինել, ապա պետք է մտածենք միջազգային մակարդակի ատոմակայան հիմնելու մասին, որը, ըստ երեւույթին, պատրաստ կլինի 2005 թվականին եւ կգործի մինչեւ 2035-40 թվականները»*:

Մնում է միայն ասել. «Երանի այդ ժամանակ ապրողներին»:

ՀԱԿՈԲ ԱՍԱՏՐՅԱՆ

Քաղխորհուրդը սեփական ինքնաթիռներ ունի

Երեւանի քաղխորհրդի գործկոմի հատուկ պատվիրակության մի քանի ամիս տեւած բանակցությունները Ռուսաստանի համապատասխան պաշտոնատար անձանց հետ պսակվեցին հաջողությամբ: Հայաստանի Հանրապետության մայրաքաղաք Երեւանի «Զվարթնոց» օդանավակայանում վայրէջք կատարեցին մեր առաջին երկու բեռնատար ինքնաթիռները: Երքաղխորհրդի մամուլի կենտրոնից տեղեկացանք, որ Իլ-76՝ 40-70 տոննա տարողությամբ այդ հսկա օդանավերը մերը դարձան, մասնավորապես Երքաղխորհրդի նախագահ Համբարձում Գալստյանի, նախագահի տեղակալ Վաչագան Թադեւոսյանի, գործկոմի քարտուղար Խաչիկ Վարդանյանի, արտադրատնտեսական գլխավոր վարչության պետ Արսեն Ասլանյանի, նյութատեխնիկական մատակարարման վարչության պետ Ռաֆիկ Մկրտչյանի ջանքերի շնորհիվ: Այդ կապակցությամբ մեր թղթակից Գայանե Աֆրիկյանը զրուցեց Վաչագան Թադեւոսյանի հետ՝ տեղեկանալու կատարված աշխատանքների որոշ մանրամասներին:

- Ճիշտն ասած, այդ միտքն առաջարկել է Համբարձում Գալստյանը: Իսկ «կռիվը» սկսվել է 1991 թ. նոյեմբերից: Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի խնդրանքով Շապոշնիկովն ընդունեց մեզ եւ անմիջապես կազմեցինք աշխատանքային խումբ: Մենք առաջարկել էինք երեք կետից բաղկացած մի փաստաթուղթ, որի առաջին կետի համաձայն, նախկին ԽՍՀՄ օդային ուժերը մեզ պետք է վաճառեին երկու բեռնատար ինքնաթիռ եւ չորս Մի-28 ուղղաթիռ: Ի դեպ, այդ փաստաթուղթը ստեղծվել էր այն ժամանակ, երբ բացարձակապես իրավունք չկար վաճառել պաշտպանության նախարարության ունեցվածքը: Հաշվի առնվեց, որ գտնվում ենք շրջափակման մեջ եւ ունենք աղետի գոտի... Սակայն այսօր շատ հանրապետություններ ունեն նույն խնդիրները: Ոչ ոք նման գործարքի իրավունք չուներ եւ փաստորեն առաջին նախաձեռնողները մենք եղանք: Իսկ եթե ուզում եք ճշմարտությունն իմանալ, գործի հաջողությանը նպաստել է Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի հեղինակությունը եւ մեր հետեւողականությունը: Այն ժամանակ, երբ սկսեցինք այդ գործը, պաշտպանության նախարարությունը նույնիսկ դրա համար որոշակի մեխանիզմ չուներ: Մի փաստաթուղթ ընդունելու համար երկու շաբաթ սպասում էինք: Ինչեւէ, կարծես թե դժվարությունները ետեւում էին մնացել եւ ինքնաթիռները պետք է թռչեին Իվանովոյից, երբ գլուխ բարձրացրեց նրանց մարզգործկոմի նախագահը, ասելով, թե դա իրենց ունեցվածքն է, եւ մենք այն գողանում ենք, թեեւ վճարումներն արդեն կատարված էին: Ինքնաթիռները գնելու թույլտվությունը նոյեմբերին ստացվել էր Սիլաեւի կաբինետից, բայց պարզվեց՝ նոր թույլտվություն է հարկավոր: Լ. Տեր-Պետրոսյանի խնդրանքով մեզ ընդունեց Ռուսաստանի փոխվարչապետ Գայդարը եւ նորից մեծ դժվարություններով ուսումնասիրվեց ամբողջ գործը: Պարզվեց, որ հակօրինական ոչինչ չկա. պայմանագիրը կնքել էինք դեկտեմբերի 26-ին եւ մեկ ինքնաթիռի համար վճարել 42 միլիոն ռուբլի: Սակայն ինքնաթիռները պետք է բերեինք գների բարձրացումից հետո եւ մտավախություն կար, որ գուցե մեզ այն վաճառեն նոր գներով: Իլ-76 ինքնաթիռն այսօր արդեն արժե 250 միլիոն ռուբլի: Բարեբախտաբար, այդ հարցերը նույնպես կարողացանք որոշակի բարդություններից հետո կարգավորել: Ինքնաթիռների Հայաստան գալու նախորդ օրը հայտարարվեց միայն, որ պաշտպանության նախարարությունը իրավունք ունի վաճառել իր ունեցվածքը: Այժմ սկսել ենք այդ գործարքի երկրորդ փուլը. գնելու ենք Մի-8 եւ Մի-28 չորս ուղղաթիռներ, այնուհետեւ, ըստ պայմանագրի՝ 12 տարբեր տեսակի ինքնաթիռներ: Ի դեպ, նախկին ԽՍՀՄ-ում տարեկան թողարկվում է ընդամենը 6 Իլ-76 բեռնատար ինքնաթիռ: Այժմ, կարելի է ասել, քաղխորհուրդն ունի իր ինքնաթիռները եւ կկարողանանք քաղաքին շատ բեռներ հասցնել: ■

Չկա միացյալ որոշումների իրականացման մեխանիզմը

Նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը գտնում է, որ նախկին ԽՍՀՄ-ի ամբողջ տարածքում ձեռք բերված ժողովրդավարական նվաճումների համար ամենամեծ սպառնալիքը սոցիալական լարվածության աճն է: Գերմանիայի Բունդեստագի սոցիալ-դեմոկրատական ֆրակցիայի ղեկավար Հանս-Յոխեն Ֆոգելի հետ զրույցի ժամանակ նա չբացառեց այն հնարավորությունը, որ քաղաքական ասպարեզ դուրս կգան տարբեր արկածախնդիրներ եւ ամբոխավարներ, *«եթե համեմատաբար կարճ ժամկետում հնարավոր չլինի բավարարել բնակչության նվազագույն սոցիալական պահանջները»*:

Այդ վտանգը, Տեր-Պետրոսյանի կարծիքով, սպառնում է ԱՊՀ-ի բոլոր անդամներին առանց բացառության, նաեւ համաշխարհային հանրության խաղաղ ապագային:

Հայաստանի նախագահը չափազանց՝ տագնապալի անվանեց եւ բանակի վարվելաձեւը: Նրա խոսքերով, այն ժամանակի ընթացքում կարող է փոխվել քաղաքական անկայունության լուրջ աղբյուրի. *«ըստ որում, ի տարբերություն Հարավսլավիայի, դա կարող է տեղի ունենալ առավել լայնորեն սոցիալական պատճառներով»*:

Խոսելով ղարաբաղյան խնդրի մասին, Հայաստանի ղեկավարը հայտարարեց. *«Պատմությունը բազմիցս ապացուցել է, որ գաղութային կայսրությունների փլուզման ժամանակ ի հայտ են գալիս սահմանային վեճեր, հատկապես այն դեպքում, երբ սահմանները հաստատված են կամային որոշումով, հաշվի չառնելով ազգային եւ այլ առանձնահատկությունները»*: Լեռնային Ղարաբաղը, ասաց Տեր-Պետրոսյանը, դրա վառ օրինակն է՝ նախկին Միության տարածքում:

Նա նշեց նաեւ, որ Անկախ պետությունների համագործակցության ստեղծումից հետո չեն դադարել դեզինտեգրացիոն գործընթացները: Առայժմ, գտնում է նախագահը, չի հաջողվել ստեղծել այն գործող մեխանիզմները, որոնց միջոցով հնարավոր կլինի իրագործել հանդիպումների ժամանակ կնքվող փաստաթղթերը: Դրա հետ մեկտեղ, նա հույս հայտնեց, որ խաղաղ գոյակցության ընդհանուր ոլորտ պահպանելու դեպքում բարիդրացիական հարաբերությունները ԱՊՀ-ում հնարավոր են:

Անունը չկա, ամանումը կա...

Ակնհայտ եւ բազմաթիվ անգամներ կրկնված ճշմարտություն է՝ Արցախի խնդիրը ամբողջ հայ ժողովրդի խնդիրն է: Եթե Արցախը պատերազմի մեջ է, պատերազմի մեջ է ամբողջ հայ ժողովուրդը:

Արցախից 366-րդ մոտոհրաձգային գնդի դուրս բերումը վկայում է, որ Ռուսաստանը վերջնականապես հրաժարվում է քաղաքական անդյուրաշարժ լարախաղացի իր դերից եւ թախտի քմահաճույքին թողնում դեռեւս 1813 թվականի իրեն դաշնակցած Արցախին:

Տարօրինակ է՝ իսկական պատերազմի մեջ գտնվող ժողովուրդը, փաստորեն, կանոնավոր բանակ չունի: Շուտափույթ կերպով ազգային բանակ ստեղծելու անհրաժեշտության մասին այնքան է խոսվել ու գրվել, որ մեկ անգամ եւս խոսելն ավելորդ է, դա մի քանի օրում լուծվելիք խնդիր չէ: Պաշտպանության նախարարությունը կոչ արեց՝ ուղղված Հայաստանից դուրս ծառայող հայ սպաներին, վերադառնալու հայրենիք:

Իսկ զինակո՞չը: Վերջին մի քանի տարիների ընթացքում Հայաստանում փաստորեն զինակոչ չի կատարվել: Ավելին, նախկին խորհրդային բանակում ծառայող բազմաթիվ հայ երիտասարդներ տարբեր պատճառներով լքել են իրենց զորամասերը: Եթե ինչ-որ կերպ կարելի է արդարացնել օտար բանակում ծառայելուց խուսափողներին, ապա այսօր, երբ Հայաստանում տեղաբաշխված 7-րդ բանակը փաստորեն մերն է, դասալիքների գոյությունը ոչ մի կերպ չի արդարացվում:

«Վերջին երեք տարիներին բազմաթիվ հայ զորակոչիկներ են կուտակվել եւ նրանց թիվը բավականին մեծացել է, ասում է Հայաստանի զինվորական կոմիսար պրն. Ստեփանյանը: Նրանց մի մասը կզորակոչվի գարնանը, մյուսը՝ աշնանը: Այսօր մենք 7-րդ բանակ, Անդրկովկասյան զինվորական օկրուգի հրամանատարության տակ գտնվող զորամասեր, սահմանապահ զորքեր, ՆԳ նախարարության եւ այլ զորամասեր ենք ուղարկել հազարավոր զորակոչիկներ: Զորակոչը չի ավարտվել, այն շարունակվում է եւ շարունակվելու է մինչեւ հայկական զորամասերի ստեղծումը: Հենց որ այդպիսի զորամասեր ստեղծվեն, մենք նրանց կտանք անհրաժեշտ քանակությամբ զորակոչիկներ: Առայժմ առաջիկա մի քանի օրերի ընթացքում կլուծվի 7-րդ բանակին եւս մի քանի հազար զինակոչիկներ տրամադրելու հարցը: Այսօր մենք այդ բանակը մերն ենք համարում»:

«Դասալիքների հարցն այլ է, շարունակում է զինկոմը, սկզբում դրանք իրոք շատ էին, սակայն նախագահի հրամանագրով, նրանցից շատերին ծառայության վերադարձրինք, մի քանիսի նկատմամբ նույնիսկ քրեական գործ հարուցեցինք: Իսկ այն երիտասարդները, ովքեր ծառայել են Հայաստանից դուրս եւ լքել իրենց զորամասերը, անպայման կանցնեն շրջանային զինկոմիսարիատներում ստեղծված հանձնաժողովներով: Գոյություն ունի Հայաստանի Հանրապետության օրենքը զինապարտության մասին, եւ ըստ այդ օրենքի էլ կլուծվի նրանց հետագա ծառայության հարցը: Նրանք, ովքեր ծառայել են մեկուկես տարի, կամ այս ընթացքում ընդունվել են բուհեր, հետագա ծառայությունից կազատվեն: Իսկ մնացածները կծառայեն կամ 7-րդ բանակում, կամ մեր սեփական զինվորական ստորաբաժանումներում»:

«Հայաստանում տեղաբաշխված զորամասերից փախած հայ զինվորներին այնքան էլ ճիշտ չի լինի դասալիքներ կոչելը, որովհետեւ նրանք սովորաբար իրենց ծնողների միջոցով պարզապես համաձայնության են գալիս հրամանատարների հետ եւ լքում իրենց զորամասերը, ասում է պրն. Ստեփանյանը: Շատ շուտով մենք զինկոմիսարիատներին կից կունենանք մեր սեփական պարետատները, որոնց հիմնական նպատակը կլինի ձերբակալել եւ պատասխանատվության ենթարկել դասալիքներին: Իսկ առայժմ դասալքության դեմ լուրջ պայքար ենք մղում զորամասերում մեր լիազորների միջոցով: Արդեն մի քանի սպաներ պատասխանատվության են ենթարկվել»:

Այսօր դասալիքների գոյությունն անհեթեթ է թվում: Բոլոր ժողովուրդների կյանքում էլ լինում են պահեր, երբ միայն ուժերի գերլարումով կարելի է հաստատել ապրելու սեփական իրավունքը: Մեր ժողովուրդը, որ բազմաթիվ անգամներ հաստատել է այդ իրավունքը, այս անգամ եւս պատվով դուրս կգա փորձությունից: Մնում է միայն հուսալ, որ այդ փորձությանը պատվով կդիմանան բոլորը: Առանց բացառության:

ԱՐՄԵՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Փետրվարի 18-ին «Մղիսակ» փրկարար ջոկատը ժամանեց Արցախ: Ստեփանակերտը փլուզված ու այրված էր: Մեզ հետ տարել էինք փլատակների վրա աշխատելու համապատասխան գործիքներ, սակայն ամենակարեւոր բեռը ուրույնս տոնն չոր կարն էր: Եւրոպական համագործակցության նախաձեռնությամբ Հայաստան ներմուծված չոր կաթը առողջապահական հիմնարկակնախոռոչներով ու դատարկ, արձագանքող միջանցքներով: Նկուղային հարկի մի սենյակում մոմի լույսի տակ պառկած էին հիվանդ մանուկները: Մնկի՝ միամյա Արթուրի վիճակը շատ ծանր էր, սակայն ոչինչ անել հնարավոր չէր:

Մենք հանգրվանեցինք Ստեփանակերտում վերջերս ստեղծված «Արցախ» փրկարար ծառայության կայանում, որի հիմնադիրն ու հրամա-

Պատերազմի դեմքը

նորին հանձնելու առաքելությունը ստանձնել էր «Մղիսակ» ջոկատը, ուստի անկորուստ տեղ հասցնելը դասվի գործ էր: Դեռ Երեւանի օդանավակայանում, երբ բեռնում էինք ուղղաթիռը, բեռնատարի վարորդը մի արկղ հասցրել էր թաքցնել խցիկում: Ու երբ այն հայտնաբերվեց, ամոթի նշույլ անգամ չկար նրա դեմքին: Ավելին, ոչ մի կերպ չէր հավատում, որ ջոկատի տղաները, որ այդքան կար էին՝ տեղափոխել հանրապետության տարածքում, ոչ միայն այդ կաթի համը չէին տեսել, այլեւ չէին փորձել բացել փաթեթներն անգամ:

Երբ բեռնաթափվեց վերջին մնուկնան, մանկական հիվանդանոցի գլխավոր բժիշկ տիկին Նելլին երջանիկ էր ու հուզված: Հիվանդանոցը նման էր լքված դղյակի՝ մութ նատարը մի ազնիվ ղարաբաղցի է՝ Ասլան Գրիգորյանը:

Դրկված գիշերային լռություն էր: Փետրվարի 19-ի առավոտյան անդորրն անտանելի ճեղքեց դղրդյունը: Ապա նորից ու նորից:

«Գրադ» կայանքն իր մահաբեր արկերը ժայթքում էր Շուշվա տարածքից: Անմիջապես այս ու այն կողմից սկսեցին բարձրանալ ծխի ու փոշու սյուներ: Մենք կանգնած էինք բակում ու անհնար էր որեւէ տեղ թաքնվելը. պայթյունները լսվում էին տարբեր կողմերից ու սակավին անհնար էր գուշակել, թե որ անկյունն էր այդ պահին անվտանգ:

Իրար ետեւից արձակված երեսունից ավելի արկերի պայթյուն հաշվեցինք, փորձելով գուշակել պայթող իրթիռների հեռավորությունը: Կրակոցները հետեւում էին միմյանց՝ օդում թողնելով դղրդոցի ու վայոցի համաստարած մի շերտ: Հենց որ պայթյունները դադարեցին, տղաները գնացին հետախուզության: Վահագնը իր փրկարար շան՝ Յորանի հետ առաջ ընկավ: Քիչ հետո Ռաֆիկը ռադիոկապով հայտնեց, որ զոհեր ու վիրավորներ կան: Մովսեսի հետ վերցնելով բուժօգնության արկղը, վազեցինք դեպի ավերածության օջախը: Մենենա չկար, մնում էր ապավինել սեփական ուժերին: Հինգ հարկանի շենքով միջանցիկ անցել էր հրթիռը՝ ավերելով ամեն ինչ: Տղաները հասցրել էին իջեցնել երկու վիրավորներին, հարկից հարկ անցնելով՝ դադարեցնել գազի հոսքը, կանխելու համար հնարավոր հրդեհները: Զոհվածներից մեկը շտապօգնության բժշկուհի Տատյանա Մորոզովան էր, որը հերթապահությունից հետո տուն վերադառնալով չէր հասցրել նույնիսկ ճերմակ խալաթը հանել:

Վիրավորվել էր բժշկուհու ամուսինը, ցնցումից կարկամել ու կորցրել ցավի զգացողությունը: Պատահական մեքենայով հիվանդանոց բերվեց մյուս վիրավորը, որին չէին կարողացել փրկել: Քիչ հետո հրետանակոծությունը վերսկսվեց ու կրկին քաղաքի վրա բարձրացան ծխի քուլաները:

Քաղաքում ամենուր քայլում էին զինված հայորդիներ, բայց ի՞նչ կարող ես անել ավտոմատներով կամ նռնականետներով:

Հաջորդ հրետանակոծությունից հետո հրդեհ բռնկվեց, որը սպառնում էր տարածվել մոտակա տներին: Ռոբերտն ու Արմենը մերկ ձեռքերով կարողացան կասեցնել հրդեհի տարածումը: Նորից իրեն զգացնել տվեց տրանսպորտի բացակայությունը, անհնար էր ավերածությունների շրջան հասնել: Դռանք գրված էին ցախմատաձեւ, ողջ քաղաքով մեկ ու հնարավոր չէր կանխատեսել հաջորդ հարվածի տեղը:

Ողջ օրը հրետանակոծությունը չէր դադարում: Կյանքը շարունակվում էր համատարած պայթյունների տակ: Մի խումբ երեխաներ խաղում էին բակում, երբ պայթյունները վերսկսվեցին, նրանք բնազդաբար նետվեցին դեպի մոտակա շենքի նկուղը, բայց կես ճանապարհից վերադարձան, վերցրին իրենց սիկնիկներն ու մյուս խաղալիքները, ապա վազեցին թաքնվելու: Նրանք նույնպես վարժվել են պատերազմի հեւքին:

Հիվանդանոցում զգացվում էր դեղորայքի պակաս: Ջոկատի դեղորայքից բաժին հանեցինք Երեւանից ժամանած բժիշկներին՝ Կարենին, Վիգենին եւ Աշոտին: Նրանց գործուղել էին Ստեփանակերտ, հավաստիացնելով, թե այնտեղ ամեն բան կատարյալ է: Դարձյալ ինչ-որ մեկի անպատասխանատվության հետեւանք միայն թե գործողեն:

Հրետանակոծվել էին հեռուստակենտրոնը եւ Գերագույն խորհրդի շենքը, որի նկուղային հարկում էր գտնվում ծննդատունը: Այստեղ զոհեր չէին եղել, սակայն բոլոր կանայք ու բուժանձնակազմը հեռացել էին: Կարենը փողոցում հանդիպել էր մի հղի կնոջ, որը ծննդաբերելու էր գնացել, բայց ավերված էր տեսել շենքը ու մնացել էր անորոշ կանգնած:

Այդ օրը Ստեփանակերտի վրա արձակվեց 218 հրթիռ, զոհվեցին 18 ու վիրավորվեցին 34 հոգի:

Ստեփանակերտում էին անգլիացի, ֆրանսիացի, ռուս լրագրողներ, այնտեղ էր Ինեսա Բուրկովան, որն իրեն հատուկ եռանդով շարունակում էր իր ազնիվ գործը՝ ճշմարտությունը պատմել Արցախի մասին: Մեր տղաները նրան հանձնեցին այն բեկորը, որից զոհվել էր բժշկուհի Մորոզովան:

Քանի՞-քանի ազատամարտիկների հանդիպեցինք ու կարոտած գրկախառնվեցինք: Նույն մարդիկ, որոնք մարտնչել էին Երասխում, Գետաշենում, Շահումյանում, այսօր Արցախում են:

Կանանց ու երեխաների անվերջանալի քարավանները ձգվում էին հրետանակոծվող Ստեփանակերտից դեպի Քոլատակ, այն գյուղը, որտեղից ուղղաթիռները մեկնում են դեպի Հայաստան: Այդ փոքրիկ գյուղը տեղավորում է բոլորին, փոքր-ինչ ափոփում: Սակայն հնարավո՞ր է ամոքել դոնեդոսս ընկած այդ մարդկանց վիշտը:

ԳԵՈՐԳ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ
Փրաթբույժ, «Մղիսակ» փրկարար ջոկատի անդամ

Արցախյան Օրագիր

Հայ սպաները մնում են

366-րդ մոտոհրաձգային գնդի տեղակայման շրջանում կենտրոնանում են Լեռնային Ղարաբաղի ինքնապաշտպանության ջոկատների գրոհայինները: Այդ մասին հաղորդեց ԱՊՀ-ի զինված ուժերի մամուլի կենտրոնի պետի պաշտոնակատար Նիկոլայ Մեդվեդեւը: Նա ավելացրեց, որ հաճախակի են դարձել զենքի թռնագրավման փորձերը:

Ն. Մեդվեդեւը հաղորդեց նաեւ, որ գնդի ազգությամբ հայ մի քանի սպաներ ընդունել են «հատուկ դիրք» եւ հրաժարվել են դուրս գալ Լեռնային Ղարաբաղից: Նրանք չեն ցանկանում անօգնական թողնել Ստեփանակերտը:

Ն. Մեդվեդեւը հաստատեց նաեւ, որ 366-րդ գունդը ռազմական գործողություններին մասնակցելու մասին ոչ մի հրաման չէր ստացել, սակայն չբացառեց, որ մարտերին մասնակցել են հայ զինծառայողներ եւ դասալիքներ:

Ինչպես ավելի վաղ հաղորդեց Անդրկովկասի ռազմական օկրուգի հրամանատարի տեղակալ Սուֆյան Բեպպաեւը, Ստեփանակերտի մոտոհրաձգային գնդի անձնակազմը ուղղաթիռներով տեղափոխվում է Վրաստան: Նրա խոսքերով, գունդը կազմալուծվելու է:

Գնդի անձնակազմը ամբողջությամբ դուրս է բերվել Ղարաբաղից, իր հերթին հայտարարեց Անդրկովկասի ռազմական օկրուգի լրատվության բաժնի վարիչ, գնդապետ Վասիլի Բելչենկոն: Նրա խոսքերով, գունդը Մի-26 ռազմական ուղղաթիռներով տեղափոխվել է Վրաստան եւ կազմալուծվել: Այժմ, ասաց Վ. Բելչենկոն, ավարտվում է գնդի ռազմական տեխնիկայի դուրս հանումը Ղարաբաղից:

Մինչդեռ, Անդրկովկասի ռազմական օկրուգի հրամանատարի տեղակալ Սուֆյան Բեպպաեւի խոսքերով, գունդը ամբողջությամբ դուրս կբերվի մինչեւ մարտի 8-ը: Նրա տվյալներով, գունդը Վրաստանի իշխանությունների թույլտվությամբ կվերապահվի Թբիլիսիում: ■

Մութալիբովը խնդրում է

Այազ Մութալիբովն ուղերձով դիմեց ԱՊՀ-ի պետությունների ղեկավարներին, առաջարկելով նրանց Ադրբեջան ուղարկել իրենց լիազոր ներկայացուցիչներին: Այդ մասին մարտի 4-ին Մոսկվայում տեղի ունեցած բրիֆինգում հաղորդեց նախագահի մամուլի քարտուղար Ռասիմ Աղաեւը: Նա պարզաբանեց, որ, Բաքվի կարծիքով, ղարաբաղյան կոնֆլիկտի գոտում գտնվող ԱՊՀ-ի երկրների դիտորդներից անհրաժեշտ է ստեղծել հատուկ հանձնաժողով, որը գնահատական կտա Խոջալուում տեղի ունեցած դեպքերին: Այդ բնակավայրը ավերվել է հայկական զինված ստորաբաժանումների կողմից, հարյուրավոր բնակիչներ զոհվել կամ անհայտ կորել են:

Ինչպես հայտնի դարձավ, Այազ Մութալիբովի մամուլի քարտուղարի ժամանումը Մոսկվա կապված էր Խոջալուի ողբերգության հետ: Հանրապետության ղեկավարությունը ցանկանում է ԱՊՀ-ի անդամ երկրների ուշադրությունը դարձնել այդ իրադարձություններին: Ռասիմ Աղաեւի կարծիքով, չնայած Լեռնային Ղարաբաղում իրավիճակի սրմանը, Հայաստանի հետ բանակցություններ վարելու հնարավորությունը առաջվա պես պահպանվում է: ■

Լրատվական կենտրոնը

Մարտի 3-ին Բաքվում ստեղծվեց անկախ լրատվական կենտրոն, որի նպատակն է ստույգ լրատվություն տարածել Լեռնային Ղարաբաղում տեղի ունեցող իրադարձությունների մասին:

Լրատվական կենտրոնի ստեղծման նախաձեռնողներն են «Ընկերակցություն» միությունը (միավորում է Ադրբեջանի ռուսալեզու բնակչությանը), Ադրբեջանի սլավոնների մշակույթի կենտրոնը, «Պոլոնիա» եւ «Ադրբեջան-Իսրայել» միությունները: ■

Փնտրում են կորածներին

Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետության Գերագույն խորհրդի նախագահ Արթուր Մկրտչյանի կարգադրությամբ ստեղծվել է հանձնաժողով տարբեր ժամանակներում անհետ կորած եւ Ասկերանի շրջանում զոհված հայերի դիակների ճանաչման համար:

ԼՂՀ Գերագույն խորհրդի մամուլի կենտրոնի տվյալներով, անհայտ է մնացել 34 հայ պատանդների ճակատագիրը, որոնց տարել են անհայտ ուղղությամբ: ■

Թուրքական մամուլը շարունակում է զարմանալ հայերի մատուցած անակնկալների վրա

«Հյուրրիյեթ»-ի մարտի 2-ի համարում թերթի Անկարայի թղթակից Ֆաթիհ Չեքիրջիի հոդվածը վերաբերվում է վերջին օրերին թուրքական արտգործնախարարության անուղղակի ճանապարհներով հասած մի պաշտոնական նամակի բովանդակությանը:

Նամակի հեղինակը, ըստ «Հյուրրիյեթ»-ի թղթակցի, Հայաստանի արտգործնախարարությունն է: Այն զարմանք է պատճառել թուրքական քաղաքական շրջանակներում:

Այդ մասին «Հյուրրիյեթ»-ը «Հայաստանի հետ սեղանի շուրջ ենք նստում» վերնագրով հոդված է տպագրել, ուր ասվում է. «Վերջերս անակնկալ մի դեպք պատահեց. Հայաստանի արտգործնախարարից անուղղակի ճանապարհներով կարեւոր մի հաղորդագրություն եկավ՝ ուղղված Թուրքիայի արտգործնախարարությանը: Այնտեղ փափագ էր հայտնըվում թուրք եւ հայ արտգործնախարարների տեսակցության մասին: Հաղորդագրության մեջ նշվում էր, թե պրն. Հիքմեթ Չեթինին Երեւան հրավիրելը ցանկալի է եւ սրա փոխարեն հավակցվում նաեւ, թե պրն. Րաֆֆի Հովհաննիսյանն էլ պատրաստ է Թուրքիա գալու:

Այս նյութի շուրջ արդեն առաջին շփումները եղել են Սեւծովյան երկրների տնտեսական համագործակցության օրերին, Հայաստանի արտաքին գործերի փոխնախարարի միջոցով: Թուրքական արտգործնախարարությունն իր հերթին մի քանի օր առաջ սկսեց աշխատանքներ տանել, որպեսզի Հայաստանին ուղարկվի պաշտոնական հավանության պատասխանը:

Հայաստանի ուղարկած հաղորդագրությունում առաջարկվում է բանակցություններ հետեւյալ 3 կետերի շուրջ.

1. Նկատի առնելով Եւրոպայի անվտանգության խորհրդին Հայաստանի Հանրապետության անդամակցությունը, նրա օրենքների հանդեպ հավատարմությունը եւ Թուրքիայից հողային պահանջի հարցը վերացնելու կարելիությունը՝ արագացնել երկու երկրների միջեւ սկսվելիք առեւտրական հարաբերությունների ընթացքը:

2. Երկու երկրների միջեւ լավ հարաբերություններ հաստատելու նպատակով ցեղասպանության պնդումները դարձնել տեսակցության նյութ, որպեսզի հարցը լուրջ կերպով քննվի եւ այդ պնդումները վերացվեն:

3. Հայաստանն իր հարաբերությունները ժամ առաջ պետք է կարգավորի Ադրբեջանի հետ եւ հետեւելով Եւրոպայի անվտանգության խորհրդի ընդունած որոշումներին, հարցի Ղարաբաղի պատկանելությունը Ադրբեջանին եւ դադարեցնի սահմանային հարձակումները»:

Հակառակ մեր ջանքերին, այս նյութի շուրջ արտգործնախարարությունից որեւէ բացատրություն չկարողացանք ստանալ: Սակայն հուսով ենք, որ առաջիկայում Հայաստանի եւ սփյուռքի ժողովուրդը ստահիչ պատասխան կստանա:

Չճշտված լուրերի համաձայն, Մոսկվայում Թուրքիայի դեսպան Վոլքան Վուրալը առաջիկա շաբաթների կարող է Երեւան այցելել, որպեսզի հող նախապատրաստի երկու արտգործնախարարների հանդիպման համար»:

Ր.Յ.Ա.

Ազերի փախստականները մեղադրում են իրենց ղեկավարների անգործությունը

Ֆրանսիական ազդեցիկ «Մոնդ» թերթի թղթակից Ստեֆան Բենտուրան, Խոջալուի առման օրերին գտնվելով Աղդամում, նկարագրում է փախստականների եւ մազապուրծների անձկությունն ու բողոքը: Նա փորձում է անաչառ տեղեկություններ տալ իրադարձությունների մասին, կասկածի տակ առնելով ազերիների ներկայացրած զոհերի, վիրավորների եւ անհայտ կորածների թիվը: Ծավալուն տեղեկությունը, որ լույս է տեսել «Մոնդ»-ի մարտի 2-ի համարում, նկարագրում է հետեւյալ տեսարանը:

Կիրակի առավոտյան (մարտ 1) սառնցյալ փախստականներ կատաղած ներխուժեցին Աղդամի ղեկավարների աշխատասենյակը՝ պահանջելու համար փախուստի ժամանակ սպանված հարազատների դիակները: Հիստերիայի մեջ ընկած շատ կանայք, որոնց հետեւում էին տղամարդիկ, մտան կոմկուսի նախկին շենքի ճաշարանը, ուր ղեկավարները զննում էին Լեռնային Ղարաբաղի քարտեզը:

«Մեզ տվեք մեր հարազատների դիակները», ոռնում էին կանայք, գզելով մազերը: Փախստականները հաստատում են, թե իրենց հարազատները մահացել են գրչից կամ սպանվել հայ մարտիկների ձեռքով: Մեղադրելով ղեկավարներին անգործության մեջ, բնակիչները շուտ տվեցին մեծ սեղանը, ջարդեցին վրայի ամանեղենը եւ հարձակվեցին հինգ պատասխանատուների վրա: Լեռնային եւ Դաշտային Ղարաբաղի պարետ Մուսա Մամեդովը դրանից մի քանի րոպե առաջ փախել էր այդտեղից:

Աղդամի զինվորական եւ քաղաքացիական ղեկավարները, տրտնջած ու ճնշված, ցուցադրել են մի տեսաժապավեն, որ նկարահանվել էր շաբաթ օրը, Աղդամից մի քանի կիլոմետրի վրա գտնվող հայկական Նախիջեւանիկ գյուղի մոտակա բլուրների վրա ընկած վիրավորների մարմինները փախցնելու փորձի ժամանակ:

Փախստականներն ասում են, թե իրենք 250 հոգով ընկել են հայկական գրահամեքենաների կրակի տակ: Ֆիլմը, որ նկարահանվել է ուղղաթիռով դիակները փախցնելու ժամանակ, հստակորեն ցույց է տալիս կրակոցներից սպանված քսան կանանց, ծերերի եւ երեխաների դիակներ՝ հաճախ գանգը ջախջախված: Մասնավոր խոսակցության ժամանակ ադրբեջանցի մի բարձր պաշտոնատար խոստովանեց, թե Բաքվի իշխանությունները չեն համարձակվում տեսաժապավենը ցուցադրել տեղական հեռուստատեսությամբ: «Վախենում ենք, որ ժողովուրդը փողոց կլցվի եւ խուճապի կմատնվի», բացատրում է նա:

«Այս պահին մենք կորցնում ենք Լեռնային Ղարաբաղի ճակատամարտը: Սակայն տանուլ չենք տա պատերազմը», ասում է պարետ Մուսա Մամեդովը»: ■

digitised by A.R.A.R.@

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՊԼԱՏՖՈՐՄԻ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒՅԹՆԵՐԸ

Պատմական այն պահը, որ ապրում է հայ ժողովուրդն այսօր, անհրաժեշտորեն պահանջում է, որ նրա քաղաքական հասունությունը արտահայտող կուսակցությունները ժողովրդին ներկայացնեն հետագա գործողությունների հստակ կողմնորոշիչներ: Այս փաստաթղթում ՀՌԱԿ-ը հաստատագրում է հանրապետության ներկա իրավիճակի, քաղաքական և տնտեսական զարգացման միտումների հիման վրա մշակված իր հետագա գործունեության հիմնադրույթները:

Ռամկավարության արմատական խնդիրն է ազատ, ժողովրդավարական կարգերի հաստատումը և այնպիսի պետական-իրավական համակարգի ձևավորումը, որը բացառի ամեն ձևի բռնությունն ու կամայականությունը և հենվի ժողովրդի մեծամասնության կամքի արտահայտության, ազատության և հավասարության սկզբունքների վրա:

Հայաստանի Ռամկավար Ազատական կուսակցության հանրապետական պատգամավորական առաջին ժողովը այս փաստաթղթով կուսակցականներին, համակիրներին և Հայաստանի ժողովրդին արտահայտում է իր վերաբերմունքը հանրապետության քաղաքական, տնտեսական և սոցիալական զարգացման ընթացքի ու միտումների նկատմամբ և նշելով առաջացած հիմնահարցերի լուծման որոշ ուղղությունները հույս է հայտնում, որ պլատֆորմի հիմնադրույթները լուրջ և ծավալուն քննարկումների հիմք կդառնան համակուսակցական պլատֆորմի ստեղծման և ուղեցույց կհանդիսանան կուսակցության անդամների քաղաքական գործունեության համար:

Հայաստանում ժողովրդավարական սկզբունքներով ստեղծվել են ներկայացուցչական մարմիններ, գործադիր իշխանության նոր նախագահական համակարգ, կայացվել է Հայաստանի Հանրապետության նախագահի համաժողովրդական ընտրություն, հողի սեփականաշնորհումով սկիզբ է դրվել տնտեսական բարեփոխումներին, ընթացքի մեջ է բազմակուսակցական համակարգի ձևավորումը, խոսքի և մամուլի ազատությունը: Հռչակվել է Հայաստանի անկախությունը, իրականացվել է նրա միջազգային ճանաչումը:

Հանրապետությունում քաղաքական իրադրությունը հատկանշվում է ուժերի բևեռացման միտումով: Ժողովրդավարների երկու հիմնական նպատակներից առաջինը՝ մենիշխանական համակարգի տապալումը, իրականացավ: Իսկ երկրորդը՝ սեփականության բազմաձևություն հաստատող տնտեսական բարեփոխման իրականացումը, ժողովրդի կյանքի պայմանների զգալի անկման պատճառով, փաստորեն արժեզրկվել է: Դրա հետևանքով առաջացած գաղափարախոսական պարապությունը արագորեն լցվում է ծայրահեղ ձախ և ծայրահեղ աջ գաղափարներով: Հենց այս քաղաքական ուժերը կարող են հանգեցնել պայթյունավտանգ իրադրության:

Խորանում է ազգաբնակչության կենսամակարդակի և կյանքի պայմանների վատացումը: Հասարակական-քաղաքական և տնտեսական փոփոխություններին զուգահեռ փոխվում է շատ ու շատ մարդկանց սոցիալական կարգավիճակը, կյանքի և գործունեության հեռանկարներն ու ինքնագիտակցությունը: Եվ այս ամենը հասարակության մեջ խորացնում է հոգեբանական անկայուն վիճակը: Մինչդեռ հանրապետության կառավարությունը հանդես չի գալիս տնտեսական ճգնաժամի հաղթահարման և տնտեսության բարեփոխման իր լիարժեք ծրագրով:

Անմխիթար է վիճակը աղետի գոտում: Հանրապետության կառավարությունը այդպես էլ չմշակեց աղետի գոտու վերականգնման ռազմավարություն, չկարողացավ հիմնական ուղղությունների վրա կենտրոնացնել հարվածային ուժեր և բեկում մտցնել վերականգնման աշխատանքներում:

Քանի որ քաղաքական և տնտեսական նախկին համակարգերը ըստ էության դադարել են գործելուց, իսկ շուկայական (ազատական) տնտեսության նոր մեխանիզմները և համապատասխան անկախ պետական-քաղաքական ինստիտուտները պատշաճ վճռականությամբ գործի չեն դրվել, հանրապետական ու տեղական մակարդակներում բազմաթիվ առօրյա խնդիրներ լուծվում են ինքնաբուխ, փաստի առջև հայտնված վիճակում և հաճախ իրենց ամբողջովին սպառած միապետական մեթոդներով: Քաղաքական և տնտեսական բարեփոխումների խիստ դանդաղ ընթացքը հանրապետական և տեղական իշխանություններին դարձնում են անօգնական քննադատելի, որով և աճում է անվստահությունը:

Պետական իշխանության դիմազրկումն ու հեղինակության անկումը նկատելիորեն նպաստում են կաշառակերության, հանցագործությունների զգալի աճին. մարդիկ իրենց անպաշտպան են զգում, հիասթափություն են ապրում նոր իշխանություններից, սպասվող քաղաքական և տնտեսական կուրսի արդյունքներից:

Ժողովրդավարական ալիքի վրա իշխանության տարբեր աստիճաններին հայտնված բազմաթիվ պաշտոնյաներ դրսևորելով մասնագիտական ցածր կարողություններ, անձնապաստանություն, հաճախ շրջանցելով օրենքը, նպատակահարմարությունը վեր են դասում իրավունքից, ձգտում սեփական ձեռքերում կենտրոնացնել հնարավոր առավելագույն իշխանություն և միջոցներ, փորձում են սեփական անկարողությունը քողարկել ստացած իրոք ծանր ժառանգությամբ, նախկին կառույցների անկատարելությամբ:

Վերոհիշյալ հաստատումներն էլ ձևավորում են ՀՌԱԿ-ի քաղաքական պլատֆորմի հիմնադրույթները՝ ներկա պատմական պայմաններին և պահանջներին համապատասխան գործելու նրա կողմնորոշիչները:

ՀՌԱԿ-ը իր քաղաքական գործունեության մեջ մեկնում է հետևյալ դրույթներից:

ա. Հայաստանի արտաքին քաղաքականությունը պետք է ունենա ազգային շահերից բխող հեռավոր և ընդհանուր բնույթի նպատակակետեր: Այն չի կարող ունենալ վերջնականորեն մշակված ամբողջական տեսք, քանի դեռ քաղաքական, տնտեսական ոչ մի գործընթաց չի դրսևորել կայունացման միտում: Հաշվի առնելով հանրապետությունում ստեղծված կոնկրետ իրավիճակը, «անցման» ժամանակաշրջանի արտաքին քաղաքականության առանցքը պետք է լինի գոյապահպանության սկզբունքն ու անկախ պետականության ամրապնդումը: Հայաստանը, մասնակցելով Անկախ Պետությունների Համագործակցությանը, պետք է հետապնդի հանրապետությանը հասցված վնասների փոխհատուցման, Արցախի հիմնահարցի լուծման և անվտանգության խնդիրները:

բ. արտաքին քաղաքականությանը զուգահեռ պետք է անցկացնել հավասարակշռված ներքին քաղաքականություն:

ՀՌԱԿ-ը գտնում է, որ բոլոր քաղաքական և սոցիալական խնդիրների լուծումը ի վերջո նպատակ ունի հասարակության տնտեսական հիմքերի ամրապնդումն ու զարգացումը, ուստի և հատուկ ուշադրություն է նվիրում իր տնտեսական քաղաքականությանը: Առաջնահերթ ենք համարում անկախ և ինքնուրույն, ճկուն տնտեսական կառուցվածքների ձևավորումը, որոնք Հայաստանի քաղաքական անկախության ամրապնդման կարևորագույն պայմաններն են լինելու: Դրանց ձևավորումը պահանջում է՝

ա. արագացնել սեփականաշնորհման և ապապետականացման տարածումը տնտեսության բոլոր ոլորտներում,

բ. համապատասխան օրենքների ընդունումը հանրապետության խորհրդարանի կողմից,

գ. ազատական (լիբերալ) սկզբունքների վրա տնտեսական բարեփոխումների համապարփակ ծրագրի մշակումն ու իրագործումը:

Այդպիսի ծրագիր ՀՌԱԿ-ը արդեն ներկայացրել է հասարակության ուշադրությանը և հետամուտ կլինի դրա իրագործմանը: Ծրագիրը լույս է տեսել «Ազգ»-ում:

Հայաստանում արմատական տնտեսական վերափոխման կարևոր նախադրյալներ են քաղաքական կայունությունը և քաղաքական բազմակարծությունը: Ուստի, հանդուրժելի չէ, որ պետական իշխանությունը ուղղակի նույնացվի պաշտոնատար անձերի և նրանց շրջապատող քաղաքական խմբավորումների հետ: Հանրապետության քաղաքական կյանքի բևեռացումը կանխելու նպատակով, ՀՌԱԿ-ը իր գործունեությունը կառուցելու է չափավորության և հավասարակշռության սկզբունքների վրա: Հասարակական-քաղաքական կազմակերպությունների հետ մեր հարաբերությունները կհաստատվեն հավասարության, հանդուրժողականության, գաղափարական ընդհանրությունների դեպքում համագործակցության, համազգային խնդիրների լուծման մեջ միասնաբար գործելու սկզբունքների վրա:

ՀՌԱԿ-ը հետևողական գործունեություն կծավալի հասարակական-քաղաքական կյանքի առավել ժողովրդավարացման, անհատի իրավունքների և ազատությունների սահմանադրական երաշխիքների ապահովման ուղղությամբ: ՀՌԱԿ-ը իրեն իրավունք է վերապահում հանդես գալու իշխանությունների կառուցողական քննադատությամբ, ուշադրության տակ պահելու և գնահատելու իշխող քաղաքական խմբավորման գործունեությունը, ինչպես նաև այլընտրանքային տարբերակներ ներկայացնելու, քանի դեռ պետական կառույցների կողմից երաշխիքներ չեն ստեղծվել ապահովելու դասական իշխանությունների և պետական-վարչական մարմինների անկողմնակալ չեզոք դիրքորոշումը, որն անհնար կդարձնի իշխանության բռնատիրումը, իրավական կամայականությունները, իրավասությունների չարաշահումն ու օրինախախտումները: ՀՌԱԿ-ը միջոցներ կփնտրի ազգաբնակչության իրավական և սոցիալական պաշտպանության համար կառավարության վրա դրականորեն ներազդելու՝ ըստ անհրաժեշտության համապատասխան հասարակական նախաձեռնություններ գործարկելով:

ՀՌԱԿ-ը իր առջև անմիջական խնդիր է դնում լայն ներկայացուցչականություն ապահովել տեղական խորհուրդներում և հանրապետության խորհրդարանում: Կուսակցության գործուն քաղաքականությամբ իշխանության բարձրագույն մարմինների վրա ներազդելու նպատակը պետականության անվերապահ և հետևողական ամրապնդումն է: Այդ առումով ՀՌԱԿ-ը քաղաքական աջակցություն կցուցաբերի Հայաստանի Հանրապետության Նախագահին որպես ժողովրդի ազատ կամքով ընտրյալի:

ՀՌԱԿ-ը անհրաժեշտ է համարում շեշտել, որ իր քաղաքական պլատֆորմը իրագործելու է հենվելով բացառապես ժողովրդի կամքի և նրա շահերի գերակայության վրա:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Մենք գտնում ենք, որ Հայաստանը հավասարի իրավունքով մտնելով ազգերի համաշխարհային ընտանիք՝ պաշտպան կկանգնի խաղաղասիրական ամեն ճիգի և կհամագործակցի խաղաղապաշտ ուժերի հետ:

Նկատի ունենալով Հայաստանի Հանրապետության աշխարհաքաղաքական առանձնահատկությունները և նրա տեղն ու դերը Կովկասյան և շրջակա երկրների համակարգում, ինչպես նաև ելնելով մեր ժողովրդի գոյատևման առաջնահերթ նպատակներից, գտնում ենք, որ կառավարության խնդիրը պետք է լինի.

- արտաքին քաղաքական հարաբերությունների հիմք ընդունել մարդու իրավունքների պաշտպանությունը և ազգերի ինքնորոշման իրավունքը,
- ՀՀ հավասար հիմունքներով անդամակցությունը ԱՊՀ-ին դիտել որպես անհրաժեշտ անցումային փուլ, որպես նախադրյալ տնտեսական ինքնաբավության և ինքնուրույն պաշտպանական համակարգի ստեղծման,
- բարիդրացիական հարաբերությունները նկատել կենսական ՀՀ սահմանակից երկրների հետ, հիմք ունենալով հայ ժողովրդի իրավունքներն ու շահերը,
- ապահովել Հայաստանի, որպես անկախ միավորի անդամակցությունը ՄԱԿ-ին և միջազգային այլ կազմակերպություններին:

ՆԵՐՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Քաղաքական զարգացումը հանրապետությունում թևակոխել է մի փուլ, երբ նախկին մենատիրական համակարգի դեմ ծավալված համաժողովրդական շարժումը վերածել է կուսակցությունների ձևավորման շրջանի, իսկ բազմակուսակցականությունը հիմք է հանդիսանում ռամկավարական (դեմոկրատական) քաղաքացիական հասարակության ստեղծման: Բազմակուսակցականության հաստատումը Հայաստանի քաղաքական կյանքում կհավասարակշռի քաղաքական ուժերը, կխթանի բաց, կառուցողական քննադատությունը և որպես արդյունք կարագացնի հասարակության քաղաքական զարգացումը:

Քաղաքական հայացքներում օրինաչափորեն գոյություն ունեցող հակասությունների լուծման արդյունավետ ձևերից մեկը համարելով համաժողովրդական ընտրությունները, խորհրդարանական երկխոսությունը, բաց քննադատությունն ու համապարփակ վեճերը, ՀՌԱԿ-ը միշտ եղել և պատրաստ է համագործակցելու այն բոլոր հասարակական-քաղաքական կազմակերպությունների հետ, որոնք հարգում, ընդունում և հետևում են կուսակցական հանդուրժողական պայքարի սկզբունքներին ու կանոններին: Միաժամանակ ՀՌԱԿ-ը մերժում է միջկուսակցական պայքարի այն ձևերն ու դրսևորումները, որոնք փոխադարձ անհանդուրժողականություն են սերմանում քաղաքական ուժերի միջև, ինչպես նաև միմյանց տեսակետների քննադատությունը փոխարինում են անվայել պիտակավորումով և վարկաբեկումով:

Հանրապետությունում միտում է նկատվում իշխանության անհարկի անձնավորման և կենտրոնացման, հապաղում է սահմանադրության մշակումն ու ընդունումը, լրջորեն վտանգվում են դժվար պայքարի գնով ձեռք բերված ժողովրդավարական մի շարք նվաճումներ: Այս պայմաններում խիստ կարևոր է արագացնել սահմանադրության ընդունումը, որը կվավերացնի հասարակական համակեցության հիմնական կարգերի կարևոր և պարտադիր սկզբունքները: Դրանով իսկ կբացառվի տարբեր քաղաքական խմբավորումների նկատվող պայքարը պետության խնդիրների, իրավական կարգերի և քաղաքական միասնության մասին իրենց տեսակետները հանրությանը պարտադրելու համար:

Համակարգելով քաղաքական միասնության ներկա պահի համար չափազանց կարևոր ձևավորվող գործընթացները, ընդգծելով պետական իշխանության սահմաններն ու իրավասությունները և մասնանշելով պետական իշխանությունների վերահսկման ձևերն ու մեթոդները, սահմանադրությունը կսահմանագծի պետական իշխանությունը և երաշխիքներ կստեղծի կանխարգելելու այդ իշխանության չարաշահումը:

Որևէ քաղաքական ուժ կամ հոսանք իր գործունեությամբ պիտի չմիաձուլվի պետության հետ կամ էլ ինչ-որ ձևով հանդես գա որպես պետական կառույց:

Ելնելով այս ամենից անհրաժեշտ ենք համարում.

- երաշխավորել մարդու իրավունքների պաշտպանությունը,
- կենսագործել օրենսդիր, գործադիր և դատական իշխանությունների փաստացի տարանջատումը նոր սահմանադրության ընդունումով,
- վերակազմակերպել իրավապահ և արդարադատության մարմինները,
- իսկական ժողովրդավարություն ապահովել բազմակուսակցական հիմունքներով գործող խորհրդարանում,
- ապահովել բազմակուսակցական համակարգի ազատ գործունեությունը հանրապետության տարածքում և հավասար իրավունքներ բոլոր կուսակցությունների համար գործունեության ասպարեզում և ընդդիմության ձևավորման հարցում:

ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

Տնտեսության ոլորտում բռնապետական քաղաքականության հետևանք հանդիսացավ արտադրության միջոցներից, ընթացքից և արդյունքների բաշխումից մարդու օտարումը, անհատի նախաձեռնության կորուստը, որը հանգեցրեց անձի, հետևապես և հասարակության քայքայմանը:

Հայաստանի հզորությունը ազատ անձանցից բաղկացած ժողովուրդն է: Անձի լիակատար և բանական ազատության հիմքն է հանդիսանում մասնավոր սեփականությունը, որը և պետք է դառնա տնտեսական համակարգի անկյունաքարը:

Այս պարագայում պետության խնդիրն է ապահովել այնպիսի ներդաշնակություն, ստեղծել այնպիսի ֆինանսական և սոցիալ-տնտեսական լծակներ, որոնք մարդկանց հնարավորություն կընձեռեն, գործելով հանուն իրենց մասնավոր շահերի, պահպանել, հարստացնել և զարգացնել նաև հասարակությանը:

Պետության կարևորագույն խնդիրներից է նաև սեփականության և առաջին հերթին մասնավոր սեփականության պաշտպանությունը հանցավոր և այլ անօրինական ոտնձգություններից:

Հենվելով ազատ նախաձեռնության, ազատ շուկայի և պետության օրենքով սահմանափակված կանխարգելիչ և կարգավորիչ դերի սկզբունքների վրա, մենք անհրաժեշտ ենք համարում.

1. Ապապետականացնել տնտեսությունը, իրագործել ապամենաշնորհման և մրցակցության ապահովման միջոցառումներ, ընդունել հակամենաշնորհային օրենսդրություն:

2. Վերացնել ազատ ձեռներեցությանը խոչընդոտող բոլոր արհեստական արգելքները՝ ապահովելով բոլորի իրավունքը տնտեսական գործունեությամբ զբաղվելու:

3. Տնտեսության վրա պետության վարչական միջամտությունը ամբողջովին փոխարինել տնտեսության վրա ներազդելու տնտեսական լծակներով: Ստեղծել ազատ շուկայի համապատասխանող ֆինանսավարկային համակարգ իր ամբողջական ներքին կառույցով, վարել պատասխանատու բյուջետային քաղաքականություն ապահովելու համար Հայաստանի տնտեսական բարեկարգման ծրագիրը: Ստեղծել բոլոր տեսակի ֆինանսական հաստատություններ, որոնք անհրաժեշտ են ազատ շուկայի զարգացման համար, ունենալ ազգային դրամանիշ: Ստեղծել անհրաժեշտ մաքսային և հարկային կառույցներ՝ ապահովելու պետական բյուջեի եկամուտները, վերացնելով այդ օղակներում չարաշահումները:

4. Ստեղծել բոլոր պայմանները, ո-

digitised by A.R.A.R.@

րոնք կօգնեն քաղաքացուն գտնել իր կարողություններին համապատասխան աշխատանք, ապահովել աշխատողներին սեփականատերերի կամայականություններից: Օժանդակել նրանց կազմակերպվելու, խրախուսել միություններ ստեղծելու եւ միություններին միանալու նրանց իրավունքը: Օրենսդրորեն սահմանել աշխատանքից ազատելու կարգը եւ հետեւանքները:

5. Ստեղծել ընկերային ապահովության լավագույն կարելիություններ, ներգրավելով ոչ պետական հաստատությունները մատակարարելու անհրաժեշտ կենսաթոշակային, բժշկական եւ այլ կարգի ապահովություն: Սահմանել աշխատավարձի նվազագույն բավարար չափ, ապահովել կանանց եւ տղամարդկանց հավասար վարձատրման չափանիշներ: Ապահովել պետական օժանդակություն մոր եւ մանկան նկատմամբ:

Ընթացիկ տնտեսական քաղաքականության բնագավառում անհրաժեշտ ենք համարում.

- զարկ տալ արտաքին առեւտրին եւ ստեղծել պայմաններ հիմնական ճյուղերի զարգացմանը միջազգային մակարդակի արտադրանքով: Հատուկ ուշադրություն դարձնել միջազգային առեւտրական ցանցի ստեղծման համար ինֆրակառուցվածքի արագ վերակազմավորմանը, ինչպիսիք են կապի, հաղորդակցական եւ ֆինանսական կառույցները: Զարգացնել արտաքին տնտեսական այնպիսի կապեր, որոնք հիմնված լինեն Հայաստանում առկա հումքի եւ ուժանյութի նվազագույն օգտագործում պահանջող ճյուղերի վրա:
- Հայաստանի տնտեսական զարգացման հետագա ուղղությունները ապահովել առաջին հերթին հենց Հայաստանում առկա ընդերքի, հումքի եւ մտավոր կարողության հնարավորությունները օգտագործելով: Առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնել արդյունաբերության ներդաշնակ զարգացմանը: Նպաստել գյուղատնտեսության զարգացմանը եւ սննդի արդյունաբերության ընդարձակմանը, այնպես ներկայացնելով որ Հայաստանը ապահովի սննդամթերքի ինքնաբավ մատակարարում: Մշակել հավասարակշռված ուժանյութային քաղաքականություն խարսխված մատչելի գների վրա, պաշտպանելով մեր ազգային անվտանգությունը, կենսոլորտի մաքրությունը եւ տնտեսության հարաճուն զարգացումը:

Առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնել փոքր բիզնեսի (ձեռնարկությունների) զարգացմանը եւ ընդունել օրենքներ դրանց ապահովելով մեծ ձեռնարկությունների ճնշումից: Հասնել այն բանին, որ Գերագույն խորհրդում քննարկվի եւ ընդունվի ՀՅԴ-ի ներկայացրած ՀՀ տնտեսության ռեֆորմի ծրագիրը:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Մենք գտնում ենք, որ Հայաստանի բոլոր քաղաքացիների մտահոգության առարկան պետք է լինի պաշտպանական այնպիսի համակարգի ստեղծումը, որով երաշխավորվի ժողովրդի անվտանգությունը եւ հանրապետությունը կարողանա համապատասխան միջոցներով պաշտպանել իր իրավունքները զինյալ ոտնձգությունների դեմ: ՀՀ եւ նրա քաղաքացիների անվտանգությունը նկատելով ամենահրատապ խնդիր

- անհապաղ գործադրել զորակոչը.
- օրենք ընդունել բանակի մասին.
- կազմակերպել դրսում գտնվող հայ ռազմական փորձագետների եւ սպաների տարբերական հավաքը Հայաստանում.
- ազգային բանակը համալրելու համար հաստատել զինվորական կրթության համակարգ:

ԱՂԵՏԻ ԳՈՏԻ

Ելնելով այն փաստից, որ աղետի գոտում, առարկայական թե ենթակայական պատճառներով, համարյա կանգ են առել վերականգնման աշխատանքները, խնդրի լուծման համար անհրաժեշտ ենք համարում.

- հարցի լայն առումով միջազգայնացումը.
- նախկին միութենական հանրապետությունների պարտավորությունների կատարման հետապնդումը.
- իրենց նպատակին ծառայեցնել արտասահմանում հանգանակված այն միջոցները, որոնք չեն օգտագործվել առ այսօր,
- աղետի գոտու վերաբերյալ կառավարական համապարփակ ծրագիր ընդունել:

ՀԱՅ ԴԱՏ

Որպես հայ ժողովրդի պատմական իրավունքների վերատիրացման համար պայքարող քաղաքական կազմակերպություն, ՀՅԴ-ն, ինչպես ասված է իր ծրագրային փաստաթղթում, գերագույն խնդիր է համարում ցեղասպանության ճանաչումը պետությունների, միջպետական համագործակցությունների եւ միջազգային կազմակերպությունների կողմից եւ Հայաստանի հողային ամբողջականության վերականգնումը:

ԱՐՑԱԽ

Այսօր Արցախի հարցը հրատապ լուծում պահանջող խնդիր է: Ողջունելով իրենց իրավունքների համար պայքարող արցախցիներին, անհրաժեշտ ենք համարում.

- ճանաչել ԼՂՀ-ի անկախությունը եւ նպաստել, որ այլ երկրներ եւս ճանաչեն այն ելնելով ազգերի ինքնորոշման սկզբունքից,
- նպաստել Արցախի հարցի միջազգային ուշադրության կենտրոնում պահելուն այն մշտապես պահելով մարդկային իրավունքների պաշտպանության ոլորտում,
- շարունակել քաղաքական, նյութական, բարոյական եւ այլ անհրաժեշտ միջոցներով սատար կանգնել արցախահայության պայքարին:

ՍՓՅՈՒՌՔ

Հայրենիք-սփյուռք հարաբերությունների առանցքը մեկ ժողովուրդ, մեկ հայրենիք սկզբունքն է: Հաշվի առնելով սփյուռքի իրականությունն ու նրա քաղաքական, ազգային-եկեղեցական եւ հասարակական ավանդական կառույցների գոյությունը՝ անհրաժեշտ ենք համարում.

- նպաստել այդ կառույցների պահպանմանն ու հզորացմանը,
- սփյուռքահայությանը տալ Հայաստանի տնտեսական, հասարակական եւ մշակութային հզորացման լիարժեք մասնակցություն բերելու հնարավորություն,
- պայմաններ ստեղծել Հայաստանի տարածքում ազգահավաքի իրագործման համար,
- ընդունել երկքաղաքացիության մասին օրենք:

ԿՐՈՆ

- Պետությունն ու եկեղեցին անջատ են,
- երաշխավորել խղճի, կրոնի եւ պաշտամունքի լիակատար ազատություն,
- սատարել Հայ Առաքելական եկեղեցու վերամիավորմանը նկատի առնելով Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի պատմական անփոխարինելի դերը,
- նկատի ունենալով Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու պատմական դերը մեր ժողովրդի կյանքում, ինչպես նաեւ մայր հողում եւ արտասահմանում նրա յուրահատուկ առաքելությունը հոգեւոր զարթոնքի եւ հայապահպանության գործում, ամեն կերպ աջակցել նրա լուսավորչական-հոգեւոր եւ ազգային գործունեությանը:

ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՒՅԹ

Գտնելով, որ հաջորդ սերունդները եւ պատմությունը մեզ այսօրվա ապրողներիս, առաջին հերթին դատելու են Հայաստանի կրթական, գիտական եւ մշակութային մակարդակով, առաջարկում ենք.

- ապահովել հանրային միջնակարգ պարտադիր եւ անվճար կրթություն բոլոր քաղաքացիների համար,
- կրթաթոշակ հատկացնել կարիքավոր ուսանողներին,
- հովանավորելով տաղանդներին կանխել նրանց արտահոսքը,
- աջակցել ազգային մշակույթի զարգացմանը հիմնելով ժամանակակից քաղաքակրթությանը համապատասխան կրթական համակարգ,
- պահպանել Հայաստանի տարածքում գտնվող ազգային-պատմական արժեքներն ու հնագիտական հուշարձանները,
- քաջալերել գիտական հետազոտությունները եւ պաշտպանել գյուտերը ապահովելով դրանց կիրառումը արդյունաբերության, գյուղատնտեսության, պաշտպանության եւ այլ բնագավառներում:

Թուրքիան բողոքի ալիք է բարձրացնում

Ազերիների հակահայկական հիստերիայի թուրքական դրսեւորումները

Ղարաբաղյան վերջին իրադարձությունները շարունակում են հսկայական արձագանք գտնել Թուրքիայում: Օր չի լինում, որ իրադարձությունների առնչությամբ կառավարության, ինչպես նաեւ ընդդիմության ներկայացուցիչները ելույթներ չունենան, պետական եւ ուսումնական հաստատություններն ու հասարակական կազմակերպությունները իբր ազերիների հանդեպ կատարվող ցեղասպանական բնույթի ոճրագործությունները դատապարտելու պահանջով հանդես չգան: Նպատակը հակահայկական հիստերիայի տարածումն է աշխարհով մեկ: Ինչպես տեղեկացնում է մեզ «Հյուրրիյեթ»-ը, Իզմիրում գործող «Ադրբեջանի հետ բարեկամության, մշակույթի եւ արվեստի» միությունը մարտի 1-ին, դատապարտելով հայերի «բռնությունները» Լեռնային Ղարաբաղում, «ոճրագործություններին» անհապաղ վերջ տալու պահանջով դիմեց բոլոր նրանց, ովքեր աշխարհում հանդես են գալիս մարդու իրավունքների պաշտպանությամբ: Կազմակերպված մամուլի ասուլիսում միության նախագահ Նամըք Քեմալ Բաքեքարն ու պաշտոնաթող սպա Զիյա Քյոսեօղլուն հայերի դեմ որպես կամավորներ կռվելու պատրաստակամություն հայտնեցին: Նույն օրը Ստամբուլի համալսարանի մի խումբ ուսանողներ «հակամարդկային» արարքների համար հայերին դատապարտելու, ազերիների պայքարին զորավիգ կանգնելու պահանջով երկրի ղեկավարությանը հեռագրեր ուղարկեցին: Շուրջ 500-600 ուսանողի մասնակցությամբ Ստամբուլի կենտրոնական հրապարակներից Թաքսիմում ցույց կազմակերպվեց:

Մարտի 2-ին Անկարայի համալսարանի սենատը Խոջալուի կռիվների ընթացքում ազերի հրոսակներին ազատամարտիկների հասցրած հարվածը բնութագրեց որպես ցեղասպանության ակտ: Մի օր անց, այս անգամ Կոնիայի «Սելջուկյան» համալսարանը «ցեղասպան հայերի ոճրագործությունները» դատապարտելու նպատակով ՄԱԿ-ին, Եվրահամայնքին, միջազգային խոշորագույն այլ կազմակերպություններին դիմելու որոշում կայացրեց: Հակահայկական հիստերիայի բռնկումը, որն ի վերջո երկրում օրակարգ էր մտցնելու կառավարության վարած քաղաքականությունը Անդրկովկասում, Դեմիրելին ստիպեց հանդես գալ ելույթով: Մարտի 3-ին կայացած իր ելույթում նա ասում էր. **«Ղարաբաղյան վերջին իրադարձությունների շուրջ բազմաթիվ լուրեր են պտտվում: Պետք է նկատել, որ դրանց գոնե մի մասը իրականում զգալիորեն չափազանցված են: Կառավարությունն իր գործունեության մեջ ելնում է ոչ թե նման կարգի լուրերից, այլ հիմք է ընդունում պաշտոնական ուղիներով ձեռք բերված տեղեկությունները: Ուշի ուշով հետեւում ենք իրադարձությունների զարգացման ընթացքին»**: Հիրավի, արտգործնախարար Հիքմեթ Չեթինը, որ շրջագայում է ԱՊՀ-ի հանրապետություններում, կառավարությունից վերջին իրադարձությունները Լեռնային Ղարաբաղում Ադրբեջանի ղեկավարության հետ մի անգամ եւս քննարկելու հրահանգ ստացավ: Նա մարտի 5-ին շրջագայությունն ընդհատելով, Տաշքենդից մեկնելու էր Բաքու: Ըստ ամենայնի, Մութալիբովի հրաժարականի հետ կապված ներքին հուզումների պատճառով հրահանգի կատարումը հետաձգվեց:

Համենայն դեպս, Դեմիրելի ելույթից հետո թուրքական մամուլի ու զանգվածային միջոցների եռանդուն գործունեության հետեւանքով երկրում բորբոքված հիստերիայի վարակը տարածվեց նաեւ մեջլիսի վրա: Մարտի 4-ին Մարդու իրավունքների հանձնաժողովը, ինչպես նաեւ մեջլիսին կից սահմանադրական դատարանը Ղարաբաղում հայերի «ցեղասպանության» բնույթի «ոճրագործությունները» դատապարտելու կոչով համապատասխանաբար դիմեցին Մարդու իրավունքների միջազգային կազմակերպություններին եւ աշխարհի իրավաբաններին: Իսկ ինչ վերաբերում է ընդդիմությանը, ապա այն Ղարաբաղի հարցը Կիպրոսի խնդրի հետ նույնացնելու, երկու դեպքում էլ Արեւմուտքին զույգ ստանդարտներ կիրառելու մեջ մեղադրելու հետ միաժամանակ քննադատեց կառավարությանը նրա վարած անգործունյա քաղաքականության համար, Դեմիրելի ելույթը գնահատելով որպես արդարանալու միջոց: Ընդդիմությանը միացավ նաեւ նախագահ Թուրգութ Օզալը: Մարտի 4-ին Իզմիրում ելույթ ունենալով, Օզալն անհրաժեշտ համարեց, որպեսզի կառավարությունը հայերի «ոճրագործությունները» դադարեցնելու համար դիմի վճռական միջոցների: Անդրադառնալով նույն հարցին, «Մայր հայրենիք» կուսակցության գլխավոր նախագահ Մեսութ Յըլմազը նախ շեշտեց, որ կառավարությունը մինչեւ օրս հրապարակայնորեն տրտնջալուց բացի այլ իր ընկնող որեւէ քայլ չի կատարել, ապա շարունակեց. **«Ղարաբաղի կարգավիճակի հարցում Թուրքիան միջազգային համաձայնագրերից բխող իրավունքներ ունի: Առանց Թուրքիայի համաձայնության չի կարելի փոփոխությունների ենթարկել Ղարաբաղի կարգավիճակը»**: «Բարօրության» կուսակցության նախագահ Նեջմեթթին Էրբաքանը իր ելույթում Մեսութ Յըլմազի պես իրադարձությունները գնահատելով որպես ցեղասպանություն, հիմնական շեշտը դրեց Արեւմուտքի «հայամետ» դիրքորոշման վրա, որն իբր հանդիսանում է քրիստոնեական համերաշխության արդյունքը: Նա Ադրբեջանի «ոտնահարված իրավունքները» պաշտպանելու համար կոչ արեց դիմել իսլամական աշխարհի աջակցությանը: Ընդդիմության ելույթների մեջ թերեւս անսպասելի պիտի համարել այն, որ ժողովրդավարական ձախակողմյան կուսակցության նախագահ Բյուլենթ Էջեվիթը ավելի թունոտ արտահայտություններ էր օգտագործում, քան թուրանիստական գաղափարախոսության առաջամարտիկ, Ազգայնական աշխատանքային կուսակցության նախագահ Ալփասլան Թյուրքեշը: Էջեվիթը

կառավարությանը կոչ արեց դադարեցնել Թուրքիայի տարածքով մարդասիրական օգնության առաքումները Հայաստան, քանի դեռ հայերը վերջ չեն տվել Ղարաբաղի վրա հարձակումներին: **«Ադրբեջանական կառավարության ցանկության դեպքում, ասաց նա, առանց պատերազմական գործողություններին մասնակցելու, օգնություն է անհրաժեշտ ցույց տալ Ադրբեջանին, նպաստելով միաժամանակ Ադրբեջանի զինված ուժերի զինավարժեցմանը»**: Էջեվիթը միաժամանակ նախազգուշացնելով կառավարությանը Խոջալուից հետո Նախիջեւանի վրա հայերի հնարավոր հարձակման մասին, պահանջեց անհապաղ պաշտոնապես հայտարարել, թե որեւէ հարձակում Նախիջեւանի վրա կդիտվի որպես Թուրքիայի վրա կատարված հարձակում: Նա հիշեցրեց, որ 1920 թվի պայմանագրով (ի դեպ, դրա բովանդակությունը խիստ գաղտնի է պահվում) Նախիջեւանի հանդեպ Թուրքիային երաշխավորի իրավունքներ են վերապահվում:

Էջեվիթին մեջլիսում պատասխանեց քաղաքաշինության նախարար, միաժամանակ արտգործնախարարի տեղակալ Օնուր Քումբարաջըբաշը: Նա մասնավորապես ասաց. **«Թուրքիայի մոտեցումը Ղարաբաղի հարցում բոլորովին ռազմական չէ»**: Փետրվարի 28-ին Պրագայում տեղի ունեցած ԵԱՀԽ-ի խորհրդակցությունում ընդունված որոշումով ընդգծվում է, որ Ղարաբաղը Ադրբեջանի անբաժանելի մասն է, անձեռնմխելի են նրա սահմանները: Միաժամանակ, նրա կողմից շեշտվեց ցանկության դեպքում Ադրբեջանին ամեն տեսակի աջակցություն ցույց տալու Թուրքիայի պատրաստակամության մասին: Իր հերթին, Թյուրքեշը մեջլիսից պահանջեց «Հայաստանի ոճրագործությունը ազերի թուրքերի հանդեպ» դատապարտելու որոշում կայացնել: Նա այդ հարցով դիմեց մեջլիսի նախագահ Հյուսամեթթին Ջինդորուկին: Հանդիպելով նրա հետ, կանգ առավ Ղարաբաղի խնդիրը որպես ազգային հարց դիտելու անհրաժեշտության վրա եւ առաջարկեց Անկարայում գումարել Թուրքիայի եւ թուրքալեզու հանրապետությունների խորհրդարանականների համաժողով, հարցի առնչությամբ համատեղ քաղաքականության մշակման համար: Թյուրքեշը պահանջեց նաեւ հայերի կողմից կատարվող ցեղասպանության հարցը բարձրացնել ՄԱԿ-ում, ԵԱՀԽ-ում եւ այլն: Նա կոչ արեց Հայաստանը շրջափակել, Թուրքիայի օդային տարածքը Հայաստանի համար փակել եւ վերջապես սառեցնել Հայաստանի անկախության ճանաչումը (ԱՊՀ-ի շրջանակներում): Իսկ Ջինդորուկը հավաստիացրեց Թյուրքեշին, որ մեջլիսը կկայացնի Հայաստանին դատապարտելու մասին որոշում, ապա ասաց. **«Հայերի բռնությունները Լեռնային Ղարաբաղում մի անգամ եւս գալիս են հաստատելու, որ թուրքերին վերագրվող եղեռնն անցյալում իրագործվել է հենց նրանց կողմից»**:

Թուրքական հիստերիան միաժամանակ դուրս եկավ նաեւ Թուրքիայի սահմաններից: Խոջալուում իբր «ավելի քան 1000» ազերիների սպանության պատրվակով, բայց իրականում արցախահայության գոյությանն սպառնացող մի ողջ կորստի համար, ինչպիսին էր Խոջալուն, Ադրբեջանում հայտարարված ազգային սուգին (ի դեպ, դա Խոջալուի կորստի հետ կապում էր հենց ինքը Թուրքիայի արտգործնախարարը), միացավ նաեւ Հյուսիսային Կիպրոսի այսպես կոչված թուրքական հանրապետությունը: Մարտի 5-ը այստեղ սգո օր հայտարարվեց: Դժվար է ասել, Կիպրոսի թուրքերը իսկապես սգացել են, թե ոչ, քանի որ նրանք ազերիների հետ գործնական կապ երբեք չեն ունեցել: Սակայն, անկախ ամեն ինչից, նման միջոցառումով պաշտոնական որոշակի տեսք է հաղորդվել միջազգային հանրության ուշադրությանը ներկայացվող Ադրբեջանի նենգափոխումներին: Հասկանալի է, որ «ավելի քան 1000» ազերիների սպանության վարկածը Ադրբեջանի նման շահարկում է նաեւ Թուրքիան: Դրանով ոչ միայն փորձում է հայերի դեմ ամրապնդել Ադրբեջանի դիրքերը, այլ այն միջազգային հանրությանն է առաջադրում որպես այլընտրանքային տարբերակ Մեծ եղեռնի ճանաչմանը:

Մութալիբովի հրաժարականի հետ կապված Ադրբեջանում տեղի ունեցող հուզումները նոր ճգնաժամեր կմտցնեն Թուրքիայի անդրկովկասյան քաղաքականության մեջ: Դրա մշակման վրա որոշակի ազդեցություն կունենա Մութալիբովի հետագա ճակատագիրը: Թուրք պետական գործիչների պահանջները՝ կապված Հայաստանին շրջափակման ենթարկելու, Թուրքիայի կողմից Հայաստանի ճանաչումը սառեցնելու, նրա անդամակցությունը ԵԱՀԽ-ում չեղյալ հայտարարելու հետ, ցույց են տալիս, որ Անկարայի ճնշումները Հայաստանի վրա ներկա փուլում սահմանափակվելու են դիվանագիտական նախաձեռնությունների շրջանակներով:

ՀԱԿՈԲ ՉԱՔՐՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Բուշն ուզում է աշխարհն ազատել Սադդամ Հուսեյնից

«Սադդամ Հուսեյնի վարչակարգը առաջվա պես իրենից արտակարգ սպառնալիք է ներկայացնում Միացյալ Նահանգների ազգային անվտանգության եւ Պարսից ծոցի տարածաշրջանում խաղաղության համար», հայտարարեց վերջերս Ջորջ Բուշը Կոնգրեսում: Նախագահի այս խոսքերը հաստատեցին այն, ինչի մասին վերջին շաբաթներին խոսում էին լրագրողները: Վաշինգտոնը նոր առճակատման է պատրաստվում Բաղդադի հետ:

Ամերիկյան մամուլի լրատվության համաձայն, Ջորջ Բուշը ստորագրել է Իրաքի վերաբերյալ *«հետախուզական եզրակացությունը»*: Այն ԿՀՎ-ին տալիս է գաղտնի գործողությունների իրավունք, որոնց նպատակն է ուժային միջոցներով Սադդամ Հուսեյնին իշխանությունից հեռացնելը: Այդ նպատակների համար ԿՀՎ-ի հատուկ ֆոնդից հատկացվում է 30 միլիոն դոլլար: Սպիտակ տունը ծանոթացրեց ԱՄՆ-ի Կոնգրեսի հետախուզության հատուկ հանձնաժողովին այն նոր գործողությունների ծրագրին, որոնք պետք է գործարկվեն Իրաքի ներկա ղեկավարության դեմ: Այդ միջոցառումների բաղկացուցիչ մասերից մեկը իրաքյան ընդդիմության հետ սերտ հարաբերություններ ստեղծելն է: Դրանից բացի, Վաշինգտոնը ձգտում է Բաղդադը պահել տնտեսական շրջափակման մեջ, պայքարում է ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի կողմից մտցված էմբարգոյի երկարաձգման համար, ինչպես նաեւ կոչ է անում մերձավորարեւելյան երկրներին առեւտուր չանել Իրաքի հետ:

Ինչո՞վ են պայմանավորված այդ գործողությունները: Մի կողմից Սպիտակ տունը մտահոգում է այն, որ Իրաքը շարունակում է շրջանցել ՄԱԿ-ի հիմնադրույթները, խախտում է այն պայմանները, որոնց համաձայնել էր պատերազմի վերջում: Իրաքում աշխատող միջազգային փորձագետներն անընդհատ հանդիպում են անհաղթահարելի արգելքների: Օրինակ՝ վերջերս Իրաքի իշխանությունները արգելել են ՄԱԿ-ի փորձագետներին մտնել այն շենքը, որտեղ, ինչպես ենթադրում են, գտնվում են միջուկային զենքի հետ առնչություն ունեցող մի շարք փաստաթղթեր:

Ամերիկյան վարչակարգի համբերությունը սպառվում է նաեւ այլ պատճառով: Ինչպես գրում է «*Վաշինգտոն փոստ*»-ը, Բաղդադը մեծացնում է իր ռազմական հզորությունը զենք գնելով երրորդ երկրներից: Թերթի վկայությամբ, իրաքցիները մայրաքաղաքը շրջապատել են «Երկիր-երկիր» հրթիռների համակարգերով, օդ են բարձրացրել մի քանի «Միգ-23» կործանիչներ, ինչն արգելված է կրակի դադարեցման պայմանավորվածությամբ: Ամերիկացիները նկատել են նաեւ «Սկադ» հրթիռների վառելիքի ցիստեռնների տեղաշարժ:

Հայտնվեցին մի շարք տեղեկություններ ԱՄՆ-ի ենթադրվող միջոցառումների մասին: Դրանց մեջ տեղ գտան այնպիսիք, ինչպես Բաղդադին հզոր հրթիռային հարված հասցնելը եւ նույնիսկ հարձակումը Իրաքի մայրաքաղաքի վրա այն զորքերի կողմից, որոնք անցյալ տարվանից դեռ գտնվում են Սաուդյան Արաբիայում: Վաշինգտոնի պաշտոնական ներկայացուցիչներն ամեն անգամ հերքում են այդպիսի տեղեկությունները, հայտարարելով, որ ԱՄՆ-ն այդքան հեռու չի գնում իր մտադրություններում:

Տեսաբանների կարծիքով, երկու միջոց կա Հուսեյնին համեմատաբար արագ գահընկեց անելու համար: Առաջին՝ ԿՀՎ-ի օգնությամբ հրահրել հյուսիսում քրդերի, իսկ հարավում շիաների ապստամբություններ, նրանց զինել ժամանակակից զենքով, իսկ հետո ԱՄՆ-ի ավիացիայի ուժերով կործանել Հուսեյնի ուղարկած պատժիչ զորքերը: Երկրորդ՝ Բաղդադում կազմակերպել պետական հեղաշրջում օգտագործելով Սադդամին շրջապատող առաջատար սպաներին: Ճիշտ է, երկուսն էլ շատ դժվար իրագործելի են:

Այս ծայրահեղ միջոցներին դեմ հանդես են գալիս ոչ միայն Պենտագոնի մի շարք աշխատակիցներ, այլեւ Ամերիկայի դաշնակիցները: Նրանց փաստարկները բավականին համոզիչ են: Սադդամի թշնամիները՝ քրդերն ու շիաները չեն կարող միացյալ ճակատով հանդես գալ, քանի որ ատում են միմյանց: Քրդերը խիստ վիրավորված են ԱՄՆ-ից, որը նրանց անցյալ տարի չպաշտպանեց Իրաքի զորքերից: Իսկ ամենակարեւորն այն է, որ ապստամբները չեն կարող ուժեղ հակառակորդ հանդիսանալ Հուսեյնի 400 հազարանոց կանոնավոր բանակի համար: Ինչպես նաեւ կասկածելի է, կարո՞ղ է արդյոք ավիացիան նրանց օգնել (ամերիկյան 150 ինքնաթիռներ գտնվում են Սաուդյան Արաբիայում եւ Թուրքիայում, որոնք «Փոթորիկ անապատում» գործողության մասնակցածների ընդամենը 10 տոկոսն են կազմում):

Առավել իրատեսական է պետական հեղաշրջման պլանը, թեկուզեւ այն պատճառով, որ Հուսեյնի շրջապատում կան նրա անկումը ցանկացող ուժեր: Վերջերս Սադդամը սուննի երկու ազդեցիկ ցեղերի ներկայացուցիչների վռնդեց ազգային գվարդիայից եւ անձնական պահակախմբից: Անգլիական հետախուզության տվյալների համաձայն, պատերազմի ավարտից հետո հեղաշրջման երեք անհաջող փորձ է եղել, իսկ 80 դավադիր սպաներ մահապատժի են ենթարկվել:

Բոլորն էլ հանգում են այն եզրակացության, որ Հուսեյնին «գահընկեց» անելը սարսափելի դժվար է: Արաբական աշխարհում բռնապետը շատ քիչ դաշնակիցներ ունի, սակայն նույնիսկ նրա հակառակորդները համաձայն չեն ԱՄՆ-ի «հակասադդամական» ծրագրերի հետ: Նրանք հասկանում են, որ Հուսեյնի անկումը կարող է հանգեցնել ազգամիջյան բախումների Իրաքում, ինչը կարող է անհամեմատ ուժեղացնել Իրանի ազդեցությունը շրջանում:

«Մեզ պետք չէ ուժեղ Սադդամ, մեզ պետք է ուժեղ Իրաք», հայտարարել է ՅուՊԻ գործակալության Բահրեյնի ներկայացուցիչը: Բայց ինչպե՞ս առաջինից ազատվելով պահպանել երկրորդը: ԱՄՆ-ի մերձավորարեւելյան դաշնակիցներից ոչ-որ այսօր չի ցանկանում օգնել ԱՄՆ-ին Իրաքը կործանելու գործում: Ինչպես երեւում է, Ամերիկան միայնակ է պայքարելու Սադդամ Հուսեյնի դեմ:

Պատրաստեց
ՀԵՆՐԻԿ ԽԼՈՅԱՆԸ

Պաղեստինցիներն առաջարկեցին փոխանցման կառավարություն

Մարտի 4-ին Վաշինգտոնում ավարտվեց արաբ-իսրայելյան բանակցությունների 4-րդ փուլը, դարձյալ առանց շոշափելի որեւէ արդյունքի, նույնիսկ առանց որոշելու հաջորդ հանդիպման վայրն ու թվականը:

Բանակցությունների նախավերջին օրը հատկանշվեց Սիրիա-Իսրայել խոսակցություններով, որոնց ընթացքում քննարկվեցին 1969 թ. վեցօրյա պատերազմի պատճառները: Կողմերի տեսակետները տարբեր էին: Հաջորդեցին փոխադարձ մեղադրանքներ, եւ Սիրիայի ներկայացուցիչը իսրայելյան կողմին մեղադրեց «խաղաղության գործընթացը ականահարելու» հանցանքով:

Նախորդ օրը, պաղեստինյան պատվիրակության հետ հանդիպման ժամանակ, երբ Իսրայելի ներկայացուցիչը խոսք էր բացել գրավյալ հողերում արաբներին սահմանափակ ինքնավարություն տալու հնարավորության մասին, պաղեստինցիներն առարկել էին, թե այն «իսրայելյան կառավարության պաշտոնական առաջարկը չէ, այլ՝ բանագնացի անձնական տեսակետը»:

Բանակցությունների վերջին օրը պաղեստինցիներն իրենց ներկայացրին գրավոր մի ծրագիր, որտեղ կոչ է արվում գրավյալ հողերում իսրայելյան իշխանությունը փոխարինել պաղեստինյան ժամանակավոր կառավարությամբ, այն ընտրելով 7 ամսվա ընթացքում: Իսրայելի գլխավոր բանագնացը խոստացավ հետագայում ներկայացնել հիշյալ ծրագրի մանրամասն վերլուծությունը: ■

Բուշ-Բյուքանըն ընտրապայքարը սրվում է

Անցյալ շաբաթավերջին ամերիկյան տարբեր նահանգներում շարունակվեց նախագահական ընտրապայքարը, առավել հստակ ուրվագծելով Բուշ-Բյուքանըն եւ Քլինտոն-Ցոնգաս զույգերը, առաջինը հանրապետական, իսկ երկրորդը դեմոկրատական կուսակցություններից:

Նախնական այս ընտրապայքարում նախագահ Բուշը թեեւ մի շարք քաղաքներում հաջողության չհասավ, սակայն մրցակից դեմոկրատական կուսակցությունից այդ վայրերում որեւէ թեկնածու ցայտուն չդարձավ: Բուշի ձայների զգալի մասը խլեց իր կուսակցության մեջ մյուս հավակնորդը՝ Բյուքանընը, որի ուժեղ ելույթները ցույց են տալիս, որ նա կշարունակի պայքարը ընդհուպ առաջիկա հունիսի 2-ը, երբ երկրի կարեւորագույն ընտրաշրջանում Կալիֆոռնիայում ծեծոց կնետի Բուշին:

Այնուամենայնիվ, նախագահ Բուշին հաջողվեց հաղթել Ջորջիայի, Մերիլենդի եւ Քոլորադոյի նահանգներում:

Մյուս կողմից, դեմոկրատների ճամբարում Քլինտոնին հաջողվեց առաջին հաղթանակը նշել Ջորջիայի ընտրություններում, մինչ Ցոնգասը հանգիստ հաջողության հասավ Մերիլենդում: Ցոնգասի, Քլինտոնի եւ ինչ-որ տեղ Բրաունի հաջողությունները կասկածի տակ դրին Հարկինի եւ Քերրիի շահերը դեմոկրատների ճամբարում: ■

280 տարվա կալանք արհեստական բեղմնավորման համար

Ամերիկյան Վիրջինիա նահանգի ֆեդերալ դատարանը մեղադրեց նույն քաղաքի բժիշկ Սեսիլ Ջակոբսոնին մասնագիտական աշխատանքի ընթացքում չարաշահման 52 առանձին դեպքերի համար: Կանանց բեղմնավորության գործում մասնագիտացած բժիշկը արհեստական սերմնավորմամբ օգնել էր 75 կանանց, տեղյակ չպահելով նրանց:

Մայիսի 8-ին դատարանը վճիռ է արձակել նրա դեմ: Ակնկալվում է 280 տարվա բանտարկություն եւ 500 հազար դոլլարի տուգանք: ■

4 միլիարդ դոլլար Ռուսաստանին

Բուշի վարչությունից տեղեկացրին, թե Ռուսաստանը Միջազգային դրամական ֆոնդին անդամակցելով կարող է 4 մլրդ դոլլարի օգնություն ստանալ: Մ. Նահանգների գանձային քարտուղար Բրեյդիի կարծիքով, Կոնգրեսը պետք է անդամական աջակցի ՄԴՖ-ին, այլապես հետեւանքները կարող են «խիստ աննպաստ լինել»: ■

Սպառազինությունների սահմանափակումից հետո մասնագետների արտահոսք

Նախկին Խորհրդային Միությունում կուտակված հսկայական քանակությամբ միջուկային զենքի տեղաբաշխման խնդրից հետո, այժմ մեկ ուրիշ նույնքան հրատապ հարց է մտահոգում ինչպես Արեւելքի, այնպես էլ Արեւմուտքի տերություններին: Դա մասնագետների արտահոսքի խնդիրն է:

Վերջին տարիներին արեւելք-արեւմուտք հարաբերությունների ջերմացումը, սպառազինությունների շեշտակի կրճատումը, ինչպես նաեւ Խորհրդային Միության որպես գերտերության փլուզումը.

հրով, դժվարին կացության են մատնել հատկապես այն մարդկանց, որոնք տարիներ շարունակ զբաղված են եղել «ստեղծելու» այս լայնատարած երկրի ռազմական հզորությունը: Ապրելով եւ աշխատելով այսպես կոչված «փակ» քաղաքներում եւ իրենց ամբողջ մտավոր եւ ֆիզիկական կարողությունները ներդնելով հետազոտությունների մեջ, նրանք փաստորեն դարձել են «կնքահայրերը» այն հզորագույն եւ ամենաարդիական զանգվածային ոչնչացման զենքերի, որոնց մեծ մասը ներկա պայմաններում դատապարտված է ոչնչացման:

Մոտ 100 հազար գիտնականներ, ինժեներներ եւ տեխնիկներ, որոնցից երեք հազարը՝ «խիստ գաղտնի» սարքավորումների պատրաստման հատուկ որակավորումով, այսօր անգործության են մատնված, եւ ապագան բավական մռայլ է նրանց համար:

Նկատելով, որ նրանց միջին աշխատավարձը կազմում է ամսական ընդամենը 15 ամերիկյան դոլլար, «Նյուզուիք» հայտնի ամերիկյան շաբաթաթերթն իր վերջին մի քանի համարներում անդրադառնում է այս խնդրին եւ մտավախություն հայտնում, թե այդ մասնագետներից ոմանք, երկրի ծանր տնտեսական պայմաններից դրդված, ստիպված կլինեն իրենց ընդունակությունները ու կուտակված գիտելիքները «վաճառելու» անզգույշ մի որեւէ «համախորդի»: Ճիշտ է, առայժմ «ուղեղների արտահոսքի» ոչ մի կոնկրետ փաստ չի արձանագրված, սակայն, համաձայն հոդվածագրի, Կենտրոնական հետախուզական վարչությունը տեղեկացրել է, թե Իրանը, Լիբիան եւ Իրաքը փորձում են ծեծել այդ մարդկանց: Մասնագետներն այս քայլը առավել վտանգավոր են համարում, քան այդ զենքերի հայտնվելը, ասենք, ահաբեկիչների ձեռքում, որը նույնպես բացառված չէ:

«Անցյալ տարվա օգոստոսյան ձախողված հեղաշրջումից հետո, գրում է հանդեսը, խորհրդային գիտնականները միջազգային համաժողովներում բազմիցս հետաքրքրվել են, թե արդյոք իրենց ամերիկյան գործընկերները շահագրգռվա՞ծ են գնելու խորհրդային զինամթերքը եւ լրտեսական արբանյակների կողմից նկարահանված Ամերիկայի լուսանկարները»:

Ամերիկացի մասնագետներին մտահոգում է այն, որ ռուս գիտնականները կարող են նույնիսկ լաբորատոր սարքավորումներ եւ հետախուզական աշխատանքների տվյալներ դուրս հանել երկրից: Ճիշտ է, «այս բոլորի արտահանման վրա խիստ սահմանափակումներ են դրված», ասում է Վաշինգտոնում տեղակայված միջուկային զենքի վերահսկողության գրասենյակի տնօրեն Գարի Միլհոլինը, սակայն շարագրողը մի թույլ կետ կգտնի անպայման, իսկ այդպիսի թույլ կետեր այժմ շատ կան նախկին Խորհրդային Միությունում»:

«Նախատեսված է, այնուհետեւ գրում է հոդվածագիրը, մինչեւ դարավերջ ոչնչացնել Ուկրաինայում, Բելառուսում եւ Ղազախստանում տեղակայված բոլոր հեռահար հրթիռները: Միայն Ռուսաստանը պետք է մնա որպես ստրատեգիական զենք ունեցող առանձնաշնորհյալ երկիր: Ոչնչացման ենթակա զենքերն ուրիշ հանրապետություններից արդեն իսկ տեղափոխվում են Ռուսաստան, եւ հակառակ այս վերջինիս կողմից ձեռք առնված հավելյալ վերահսկողության միջոցների, դրանց «գողությունը» ճանապարհներին բացառված չէ»:

Գիտնականների դժգոհությունները մասամբ հարթելու նպատակով «Ռուսաստանի նախագահ Բ. Ելցինը խոստացել է հնգապատիկ ավելացնել նրանց աշխատավարձը: Սակայն, այդ ավելացումով հանդերձ, նրանց ընդամենը կստանան ամիսը ամենաշատը 75 դոլլար, որը գների արագընթաց աճի ներկա "պայմաններում դարձյալ անբավարար է»: Մյուս կողմից, գիտնականներին հասցված բարոյական հարվածն ավելի ուժեղ է: «Նրանք զգում են, որ իրենց տաղանդն այլեւս ոչ ոքի պետք չէ», ասում է Ռուսաստանի արտգործնախարարությունում աշխատող սպառազինությունների սահմանափակման հարցերի մասնագետ Սերգեյ Կորտունովը:

«Աղքատությունը, հայրենասիրությունն ու արտագաղթի նկատմամբ սահմանված խստագույն հսկողությունը կարող են կասեցնել միջուկային զենքի մասնագետների արտահոսքը արտասահման: Մոսկվան եւ Վաշինգտոնը միասնական ջանքեր են գործադրում այդ մասնագետներին երկրում պահելու միջոցներ գտնելու համար: Կոնգրեսը 400 միլիոն դոլլար է հատկացրել նորակազմ ԱՊՀ-ին, հոգալու զենքերի ապամոնտաժման ծախսերը», գրում է «Նյուզուիք»-ը: ■

digitised by A.R.A.R.@

Պինատուբոյի հրաբխի ժայթքումը 1991-ի հունիսին. միլիոնավոր տոննա փոշի արտանետվեց երկինք, արագացնելով օզոնի քայքայումը:

Երբ մի կողմից միջազգային քաղաքական ասպարեզում դեռ շարունակվում են բուռն մարտերը աշխարհի մի շարք վայրերում, այդ թվում նաեւ Ղարաբաղում, ապա մյուս կողմից բնապահպանական ասպարեզում վերջերս արձանագրված հայտնագործություններն այնքան մտահոգիչ են, որ մամուլի առաջատար օրգանները, ինչպես օրինակ «Newsweek»-ն ու «Time»-ը, մեծ տեղ են հատկացնում դրանց: Վերջին մի քանի հաջորդական համարներում դրանցում խոսվում է օզոնի պաշտպանիչ շերտի քայքայման մասին: Ի՞նչ է դա: Ինչպե՞ս է այն առաջանում եւ ի՞նչ միջոցներ են ձեռք առնվում դրա դեմ:

Հանրագիտարանային հոդվածը հետեւյալ բացատրությունն է տալիս օզոնի մասին: Այն սուր հոտով, կապույտ գույնի գազ է: Հայտնաբերել է հոլանդացի ֆիզիկոս Մ. Վան Մարումը 1785-ին: Օզոնը թունավոր է եւ պայթյունավտանգ: Ուժեղ օքսիդիչ է, հեշտորեն քայքայվում է: Բնության մեջ առաջանում է բոցավառմից ամպրոպային պարպումների ժամանակ կամ ուլտրամանուշակագույն ճառագայթմամբ: Մթնոլորտի 20–25 կմ բարձրություններում առաջացնում է պաշտպանիչ օզոնային շերտ, որը կլանում է կյանքի համար արեգակի վտանգավոր կարճալիք ուլտրամանուշակագույն ճառագայթները:

Օզոնի հենց այս վերջին հատկությունն է, որն առավելապես բարձր է գնահատվում մարդկության կողմից եւ որն այժմ դատապարտված է քայքայման, առաջացնելով լուրջ մտահոգություն գիտնականների շրջանում:

Իսկ ամենացավալին այն է, որ այդ պաշտպանիչ շերտը քայքայվում է հենց մարդկանց կողմից պատրաստված քիմիական նյութերի օգտագործման հետեւանքով եւ շատ ավելի արագ թափով, քան որեւէ գիտնական կարող էր երբեւէ կանխատեսել: Այնպես որ, վտանգը ոչ թե ապագային է վերաբերում, այլ այն այսօր արդեն սպառնում է եւ սպառնում ամբողջ մարդկությանը:

Տարիներ առաջ գիտնականները նկատեցին այդ շերտի աստիճանական բարակեցումը, չկարողանալով, սակայն, պատկերացնել, թե ինչքան արագ կարող էր այն «պատռվել»: 1985 թվականին նրանք վերջնականապես հաստատեցին, թե այդ շերտի վրա մի «անցք» էր բացվել Հարավային բեւեռում Անտարկտիկայի վերեւում: Աշխարհի մի շարք պետություններ անմիջապես արձագանքեցին դրան, նշելով, որ անհապաղ միջոցառումներ պետք է ձեռք առնվեն դրա առաջն առնելու համար: 1987-ին Մոնրեալում նրանք ստորագրեցին մի պայմանագիր, որով կոչ էր արվում մինչեւ 1999 թվականը կիսով չափ նվազեցնել քլորաֆլյուորակարբոնային արտադրությունները: Երեք տարի անց, հաշվի առնելով, որ օզոնային շերտը շատ ավելի արագ թափով է անհետանում, աշխարհի տարբեր կողմերից եկած պատվիրակությունները դարձյալ հանդիպեցին, այս անգամ Լոնդոնում, եւ որոշեցին մինչեւ 2000 թվականն ամբողջովին դադարեցնել այդ արտադրատեսակների պատրաստումը, որոնք ցարդ համարվում էին 20-րդ դարի գիտության անվիճելի ձեռքբերումները: Դրանց թվում կարելի է դասել ամենատարբեր նպատակների համար օգտագործվող անռոզոլային հեղուկացիրները, փրփրապլաստները, օդափոխիչները, սառցարանները, համակարգիչների սալիկները եւ այլն: Տասը տարվա ժամանակաշրջան տրվեց արդյունաբերողներին, որպեսզի նրանք մշակեն եւ արտադրեն մեկ ուրիշ նյութ, որն անվնաս կլիներ օզոնի այդ պաշտպանական շերտի համար:

Այժմ, սակայն, այդ ժամանակը չափազանց երկար է համարվում: Անցյալ շաբաթվա հայտնաբերումները ավելի արագ եւ առավել կտրուկ միջոցների են կոչ անում: Հետազոտողները պարզել են, որ մթնոլորտային այդ շերտը որոշ շրջաններում, այդ թվում Հյուսիսային Ամերիկայի, Կանադայի, Եւրոպայի եւ Ռուսաստանի վերեւում այնքան է բարակել, որ եթե ոչ այս տարի, ապա առաջիկա մեկ-երկու տարում անպայման կպատռվի, ամբողջ քաղաքի վրա բացելով այնպիսի իսկական անցքեր, որոնք ճակատագրական կարող են լինել մարդկության համար: Դրանք վնասակար հետեւանքներ կարող են թողնել ոչ միայն մարդկանց առողջության, այլեւ կենդանական եւ բուսական աշխարհի ներկայացուցիչների վրա: Խնդիրը բարդանում է նրանով, որ այլեւս շատ ուշ է մտածել դրա առաջն առնելու մասին: Լավագույնը, որ կարող են այժմ անել մարդիկ, դա օզոնի կորուստը կասեցնելն է:

Վերջերս ամերիկյան Սենատը ձայների 96 կողմ եւ ոչ մի դեմ հարաբերությամբ անապանգը համոզիչ գտավ եւ քլորաֆլյուորակարբոնային արտադրատեսակների արտադրությունն անհապաղ դադարեցնելու առաջարկ ներկայացրեց:

Նշենք, որ ուլտրամանուշակագույն ճառագայթները կարող են ազդել աչքերի վրա, առաջացնելով կատարակտ հիվանդությունը (ոսպնյակի մթագնում), որը հետագայում, չդարմանվելու պարագային, կարող է վերածվել կուրության: Այն կարող է նաեւ առաջացնել մաշկային քաղցկեղ: Հավելյալ ճառագայթավորումը նույնիսկ կարող է մարդու ընդհանուր դիմադրողականությունը թուլացնել եւ նվազեցնել ինչպես հողի բերքատվությունը, այնպես էլ ջրային կենդանիների աճը:

Օզոնային շերտի քայքայման այս ողբերգական կացությունը մի անգամ եւս ապացուցում է, որ ամեն բնագավառում՝ քաղաքական, բնապահպանական, առողջապահական, նույնիսկ ամենաքիչ կասկածների դեմ անմիջական կանխարգելիչ միջոցների ձեռնարկումն ամենաճիշտ քայլն է:

Առայժմ ուլտրամանուշակագույն ճառագայթման դեմ պայքարելու ամենաազդեցիկ նախազգուշական միջոցներից նշվում են՝ ա) ամառվա շոգին զգուշանալ դուրս գալ փողոց առավոտյան ժամը 10-ից մինչեւ կեսօրից հետո ժամը 3-ը, բ) դուրս գալու դեպքում անպայման կրել լայնեզր գլխարկ եւ լավորակ արեւի ակնոցներ:

Զարգացած կապիտալիստական երկրները 1990 թվականին 240 միլիոն դոլարի մի միասնական ֆոնդ են հիմնել, օգնելու զարգացող երկրներին՝ մշակելու նոր տեխնոլոգիա, որը զերծ լինի քլորաֆլյուորակարբոնային նյութից: Չինաստանն ու Հնդկաստանը, որոնք սկզբնական շրջանում չէին ստորագրել Մոնրեալի պայմանագիրը, հետագայում ստիպված են եղել (վտանգի մեծացման պայմաններում) վերանայելու իրենց դիրքորոշումը: Չինաստանը վերջերս ստորագրել է այն եւ սպասվում է, որ Հնդկաստանն էլ հետեւի նրան:

Եւրոպայի, Ճապոնիայի եւ ԱՄՆ-ի ուսերին ընկած է նաեւ այն հոգսը, որով նրանք պարտավորվում են նախկին Խորհրդային Միության եւ Արեւելյան Եւրոպայի երկրներին օժանդակել մշակելու նորագույն տեխնոլոգիա: Նրանք այլ ելք չունեն: Չէ՞ որ մթնոլորտն անփոխարինելի է եւ այն պատկանում է բոլորին՝ հյուսիսից մինչեւ հարավ, արեւելքից մինչեւ արեւմուտք:

Պատրաստեց Հ. Ծ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Երեւանի ՀՄԸՄ

Անդրանիկ անկախ առաջնության շեմին

Այս նորաստեղծ թիմը հնօրյանների մեկն է, քանի որ նրա կորիզը կազմում են ֆուտբոլի մասնագիտացված մարզադպրոցի 1972 թ. ծնված նախկին սաները, որոնք նախկին ԽՍՀՄ դպրոցականների սպարտակիադայում գրավել են 2-րդ տեղը:

Թիմի գլխավոր մարզիչ է նշանակվել Խորեն Հովհաննիսյանը, որը մտադիր է շարունակել ելույթները կանաչ խաղադաշտում: Անվանի ֆուտբոլիստի փորձն ու հեղինակությունը, ինչ խոսք, դրականորեն կանդրադառնա երիտասարդ խաղացողների ծնավորման հարցում:

Թիմի պետն է հայկական ֆուտբոլի երախտավորներից մեկը՝ Ղազարոս Թեկնեջյանը:

- Ընդամենը մեկ ամիս է, ինչ սկսել ենք նախապատրաստվել մեր հանրապետության առաջին անկախ առաջնությանը: Ժամանակը քիչ է եւ ծանրաբեռնված մարզումների շնորհիվ ուզում ենք անհրաժեշտ մարզավիճակ ձեռք բերել,- ասում է Խորեն Հովհաննիսյանը:

- **Իսկ թիմի համալրման հարցը վերջնականապես լուծվա՞ծ է:**

- Այո, եթե, իհարկե, հարկվեն մի քանի ֆուտբոլիստների տեղափոխության հետ կապված վեճերը: Հատկապես անտեղի աղմուկ է բարձրացրել «Արարատ»-ի գլխավոր մարզիչ Սուրեն Սարգսյանը, որը չի ուզում հաշվի նստել ֆուտբոլիստների ցանկության հետ: Ինչպես հայտնի է, «Արարատ»-ի 4 ֆուտբոլիստներ Վարազդատ Ավետիսյանը, Սուրեն Չախալյանը, Արսեն Ավետիսյանը եւ Արմեն Մարտիրոսյանը հոժարակամ դիմել էին մեզ ՀՄԸՄ-ում խաղալու համար: Նրանց ցանկությունը հասկանալի էր, քանի որ ուզում էին կրկին հանդես գալ մարզադպրոցի նախկին խաղընկերների հետ: Սակայն «Արարատ»-ի մարզիչները, վկայակոչելով նախկին պայմանագրերը, որոնք, ի դեպ, կնքվել էին անցած դեկտեմբերի վերջերին եւ վերաբերում էին միայն նախկին ԽՍՀՄ-ի կամ ԱՊՀ-ի առաջնություններին, արհեստական արգելքներ են ստեղծում 3 հազար դոլար պահանջելով մեզանից հիշյալ ֆուտբոլիստների համար: Եւ դա այն դեպքում, երբ Սուրեն Չախալյանն ընդամենը 6

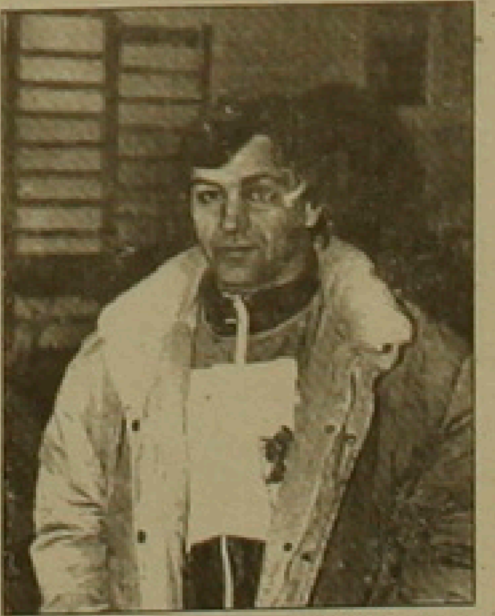

Լուսանկարը ԿԱՐՈ ԱՐՓԱՑԵԱՆԻ

խաղ է անցկացրել «Արարատ»-ում, Արսեն Ավետիսյանը հանդես է եկել միայն փոխարինողների կազմում, իսկ Արմեն Մարտիրոսյանը ոչ միայն չի խաղացել «Արարատ»-ում, այլեւ ընդհանրապես աչխատավարձ չի ստացել:

Տարօրինակ է նաեւ այն, որ Հայաստանի նորաստեղծ ֆեդերացիան որոշում է կայացրել պահպանել նախկին պայմանագրերը, այն դեպքում, երբ մարզական խորհրդի նիստում թիմերի մարզիչների գրեթե 90 տոկոսը դեմ էր դրան:

Եւ հետո, ինչո՞ւ պետք է մի թիմ այդքան արտոնություններ ունենա: Չէ՞ որ մինչեւ հիմա բոլորն աշխատել են միայն «Արարատ»-ի համար եւ ոչ մի փոխհատուցում չեն ստացել:

Երբ այդպես է, «Սպիտակ» եւ «Արարատ-2» լուծարված թիմերի նախկին ղեկավարներն ու «Կոտայք»-ի մարզիչներն էլ պետք է դրամ պահանջեն ուրիշ թիմեր տեղափոխված իրենց նախկին խաղացողների համար: Էլ չեմ խոսում մարզադպրոցների մասին: Այսպիսի առեւտրական ծգտումներով հեռու չենք գնա: Հարկավոր է գիտակցել, որ ժամանակները փոխվել են, եւ բոլորս էլ հավասարապես պատասխանատու ենք հայկական ֆուտբոլի ապագայի համար, ուստի բոլորի համար էլ պետք է հավասար պայմաններ ստեղծվեն:

- **Հույս ունենանք, որ ժամանակը կհարթի բոլոր տարաձայնությունները եւ հետագայում օրենքների խստագույն կիրառումը կփրկի դրությունը: Բացի «Մալաթիա»-ի նախկին խաղացողներից, մարզասէրներն ուրիշ ո՞ւմ կտեսնեն ՀՄԸՄ-ի կազմում:**

- Փորձառուներից եւ անվանիներից միայն Պողոս Գալստյանին:

- **Եւ ավանդական մեր հարցը՝ ծրագրերի մասին:**

- Լուրջ մտադրություններով ենք մոտենում մրցաշրջանին: Ձգտելու ենք մրցանակային տեղի: Սպասիր ենք մինչեւ առաջնության սկսվելը մրցաշրջանային միջազգային մենկնել Հորդանան եւ Իրաք, եթե չստացվի, ուսումնամարզական հավաքի կմեկնենք Տաշքենդ:

«Մարզված» հիշողություն

Հռոմի ոստիկանությունը այս օրերին խիստ զբաղված է մի «հանելուկով»:

«Իտալական հրապարակում» արտի տագնապից հետո մի մարդ անմիջապես տեղափոխվել է հիվանդանոց ու վերցվել բժշկական խիստ հսկողության տակ: Ոչ միայն հիվանդի գրպաններում չհայտնաբերվեցին անձը վկայող որեւէ փաստաթուղթ, այլեւ գլխից լրիվ թռել էր հիշողությունը: Մարդը չէր հիշում ոչ իր անունը, ոչ ազգանունը: Հռոմի ոստիկանությունը, հասուկ հետախույզներ սկսել են հետազոտել Հռոմի բոլոր մարզադահլիճները, քանի որ դժբախտ հիվանդն անվերջ կրկնում է ռեգբիի տարբեր բաղադրատոմսեր:

Բաժինը վարում է Ս. ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆԸ

ԱԶԳ
AZG

Գլխաւոր խմբագիր	ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Փոխխմբագիր	ՀԱՄԼԷՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
Թղթակիցներ	ԱՆՆԱ ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ, ՅԱԿՈԲ ԱՍԱՏՐԵԱՆ, ՌԱՖՖԻ ՀԵՐՄՈՆ ԱՐԱՔՍ, ԳԱՅԱՆԷ ԱՅՐԻԿԵԱՆ
Պատ. քարտուղար	ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱՀՐԻՅԵԱՆ
ԱՊՀ լուրեր	ՍԱՄՈՒԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
Սփիւռքահայ կեանք	ՅՈՎԻԿ ԷՕՐՂԵՔԵԱՆ
Տեղական լուրեր	ՄԱՆՈՒԷԼ ՄԻԿՈՅԵԱՆ, ՎԻԳԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ, ԱՆԱՀԻՏ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ, ԷԴՈՒԱՐԴ ՄԿՐՏՈՒՄԵԱՆ
Մարզական բաժին	ՍՈՒՐԷՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ
Մեկնաբաններ	ՅԱԿՈԲ ՉԱՔՐԵԱՆ, ԳՐԻԳՈՐ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Սրբագրիչ	ՄԱՐԻԱՄ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Գեղ. խմբագիր	ՎԱՀԱՆ ՔՈՉԱՐ
Տնտեսականներ	ՊԱՒԷԼ ՂԱԼԼԱՔԵԱՆ
Համակարգչային ծնաւորում	ԱՐՏԱԿ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ, ԱՐԹՈՒՐ ՂԱՆԴԻԼԵԱՆ, ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ, ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ
Օպերատորներ	ՕՍԱՆՆԱ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ, ԿԱՐԻՆԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ, ԿԱՐԻՆԷ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
Լուսանկարիչներ	ԿԱՐՕ ԱՐՓԱՑԵԱՆ, ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԹԱԼԱԹԻՆԵԱՆ
Տնօրէն	ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

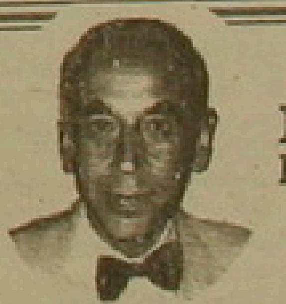

FOR RENT
Furnished studios
in Paris
Ave Foch and Champs-Elysées areas
Rent: $1200 a month
(same price 1,2 or 3 weeks)
ՎԱՐՁՈՒ
Կահաւորուած սթիւտիոներ
Փարիզի մէջ
Ֆոշ Մայօ եւ Շան զ'էլիզէի
թաղամասերը
Վարձք $1200 ամիսը,
(1, 2 կամ 3 շաբաթուան համար նոյն գինը)
For Reservations:
Raymond Yezeguelian
34, Ave des Champs-Elysées, 75008 Paris Tél : (331) 43.59.65.81 Fax : (331) 40.74.08.58

digitised by A.R.A.R.@

Բաքվում հրաժարականները հաջորդում են իրար

Մարտի 5-ին Բաքվում բացվեց Ադրբեջանի Գերագույն խորհրդի արտակարգ նստաշրջանը:

Երեկոյան նիստի ժամանակ «Անկախ Ադրբեջան» ընդդիմադիր դաշինքը ներկայացնող խորհրդարանի պատգամավորները մեղադրեցին հանրապետության ղեկավարությանը նախագահ Այազ Մութալիբովի գլխավորությամբ Լեռնային Ղարաբաղի խնդիրը չլուծելու եւ ադրբեջանական բնակչության անվտանգությունը չապահովելու մեջ եւ պահանջեցին նրա հրաժարականը: Ընդդիմության ղեկավարներից մեկը՝ Թոֆիկ Ղասիմովը հայտարարեց, որ *«միակ փրկությունն է վճռականորեն խզել կապերը ԱՊՀ-ի հետ, ոչ մի համաձայնագիր չկնքել Ռուսաստանի հետ»*: Նա նշեց, որ Լեռնային Ղարաբաղի կոնֆլիկտը շահավետ է միայն Ռուսաստանի համար, որը *«ամեն կերպ գրգռում է այն»*, որպեսզի պահպանի իր ներկայությունը Անդրկովկասում: Պատգամավորը հայտարարեց, որ *«Ղարաբաղը Ռուսաստանի օգնությամբ կորցվել է, այսինքն, այն գործնականապես մաքրվել է ադրբեջանցիներից եւ Հայաստանի փաստացի վերահսկողության տակ է»*: Դրանից հետո, շեշտում է Թ. Ղասիմովը, Բաքվի համար դաշինքը Ռուսաստանի հետ ոչ մի իմաստ չունի:

Նախագահ Մութալիբովը իր ելույթում չհամաձայնեց իրավիճակի այդպիսի գնահատականի հետ եւ հայտարարեց, որ *«անհրաժեշտ էր հենց ամենասկզբից վճռականորեն մտնել ԱՊՀ եւ դաշինք կնքել Ռուսաստանի հետ»*: Նրա խոսքերով, *«այդ հարցում մենք հետ ենք մնացել Հայաստանից: Այսօր ստեղծված իրավիճակը այդ անվճռականության արդյունքն է»*:

Ադրբեջանի սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցության նախագահ Արազ Ալիզադեն ճգնաժամը հաղթահարելու նպատակով առաջարկեց հայտարարել արտակարգ դրություն, կազմալուծել խորհրդարանը եւ կառավարությունը, կասեցնել քաղաքական կուսակցությունների գործունեությունը: Հետո, նրա խոսքերով, 6 ամսվա անցումային փուլի ընթացքում անհրաժեշտ է ստեղծել ազգային միասնության կոալիցիոն կառավարություն:

Առավոտից խորհրդարանի շենքի առջեւ էին հավաքվել ընդդիմության կողմնակիցները, որոնք պահանջում էին Ա. Մութալիբովի հրաժարականը: Նրանք պաշարեցին Գերագույն խորհրդի շենքը եւ թույլ չտվեցին ոչ մի պատգամավորի դուրս գալ երեկոյան նիստի ավարտից հետո: Կարճատեւ ընդմիջումից հետո պատգամավորները ստիպված եղան շարունակել նստաշրջանը: Ելույթ ունեցավ Ա. Մութալիբովը, որը տեղի ունեցող իրադարձությունները որակեց որպես *«պետական հեղաշրջում»*: Նա կտրուկ հայտարարեց, որ չի թողնի իր պաշտոնը եւ պահանջեց տրամադրել իրեն 3 ամիս՝ Ղարաբաղի գործնական պաշտպանությունը կազմակերպելու համար: Սակայն ընդդիմությունը մերժեց այդ խնդրանքը, քանի որ նախագահին արդեն վաղուց *«սպառել է փորձարկման բոլոր ժամկետները»*:

Մարտի 6-ի առավոտյան Գերագույն խորհուրդը ընդունեց նախորդին խորհրդարանի նախագահ ընտրված Յաղուբ Մամեդովի հրաժարականը: Նա իր հրաժարականի մասին հայտարարեց ընդդիմության ներկայացուցիչների ելույթներից հետո, որոնք հաստատեցին, որ Այազ Մութալիբովը դիմել է ԱՊՀ-ի երկրներին՝ ռազմական օգնության խնդրանքով: Ընդդիմախոսները հայտարարեցին, որ հանրապետության ղեկավարության գործողությունների պատճառով իրավիճակը Ադրբեջանում կարող է զարգանալ *«լիբանանյան տարբերակով»*: Ելույթ ունենալով այդ հայտարարություններից հետո, Յա. Մամեդովը նշեց, որ չի ցանկանում մասնակցել *«այդ կեղտոտ խաղին»*:

Ընդդիմության ղեկավարներից մեկը՝ ազգային անկախության կուսակցության նախագահ Էթիբար Մամեդովը հրաժարվեց պատգամավորական մանդատից, բողոքելով խորհրդարանի եւ նախագահի պահպանողականության եւ հետադիմության դեմ:

Խորհրդարանի առջեւ շարունակվող հանրահավաքին մասնակցում էր 80-ից մինչեւ 200 հազար մարդ: Ելույթ ունեցողները նշում էին, որ Ա. Մութալիբովի նախագահ մնալու ամեն ժամը *«հղի է Ղարաբաղյան հողի նորանոր կորուստներով»*: Մի շարք պատգամավորների բողոքից հետո միլիցիան եւ օմոնը հրաժարվեցին կատարել հրամանը եւ ցրել հանրահավաքը: ■

Բնական գազը՝ դոլարով

Մարտի 5-ին Մոսկվայում կնքվեց Թուրքմենստանից Ադրբեջան, Վրաստան եւ Հայաստան գազի մատակարարումների մասին պայմանագիրը: Այն ստորագրեցին Ադրբեջանի Պետնավթի նախագահ Շ. Ազիզբեկովը, Հայաստանի փոխվարչապետ Ռ. Չիֆթալարյանը, Մոսկվայում Վրաստանի մշտական ներկայացուցիչ Պ. Չխեիձեն եւ Թուրքմենստանի կառավարության ղեկավարի տեղակալ Ն. Սոյունովը: Պայմանագիրը ստորագրեց նաեւ «Գազպրոմ» կոնցեռնի կենտրոնական դիսպետչերական վարչության պետ Անատոլի Վորոնինցեւը:

Պայմանավորվածության համաձայն, 1992 թ. Թուրքմենստանը Վրաստանին կմատակարարի 5.2 միլիարդ խորանարդ մետր գազ, Ադրբեջանին՝ 4.2 միլիարդ, Հայաստանին՝ 5.2 միլիարդ: Գազի փոխարեն Աշխաբադը Անդրկովկասից կստանա ավելի քան 100 անուն ապրանք, այդ թվում՝ էլեկտրատեխնիկական եւ քիմիական, մեքենաշինության, ինչպես նաեւ ժողովրդական լայն սպառման ապրանքներ եւ սննդամթերք:

Հաշվարկները Թուրքմենստանի եւ Անդրկովկասի երկրների միջեւ կիրականացվեն դոլարով, համաշխարհային գներով, քլիրինգային սկզբունքի հիման վրա: Այժմ 1000 խորանարդ մետր գազի արժեքը համաշխարհային շուկայում կազմում է 85 դոլար: Կողմերը պարտավորվեցին չխոչընդոտել իրենց տարածքով անցնող գազի տարանցիկ մատակարարումները: ■

Պատասխան քայլ

Ուկրաինայի արդյունաբերության նախարար Վիկտոր Գլադուշը հաղորդեց, որ, ի պատասխան գազի մատակարարման դադարեցմանը, Ուկրաինան դադարեցրել է մեքենաների, մետաղի, շաքարի եւ այլ ապրանքների մատակարարումները Թուրքմենստան: Նախարարն ավելացրեց, որ մարտի 4-ին Ուկրաինան թուրքմենական գազի ոչ մի խորանարդ մետր չէր ստացել: Նա գտնում է, որ Թուրքմենստանը մտադիր չէ մոտ ժամանակներս գազ մատակարարել Ուկրաինա, քանի որ սպասում է ապրիլի 10-ին Ռուսաստանում կայանալիք վառելանյութի գների ազատականացմանը: Միայն դրանից հետո Թուրքմենստանը կկարգավորի իր գները:

Իսկ այժմ Ուկրաինայում կրճատվել է գազի օգտագործումը որոշ ձեռնարկություններում: Կոմունալ ծառայությունների համար գազը մատակարարվում է նախկին ծավալով: ■

Ելցին-Բուշ նոր հանդիպում

Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինի առաջիկա հանդիպումը Մ. Նահանգների նախագահի հետ կկայանա հունիսի 16–17-ին, Վաշինգտոնում: Երկու նախագահները հիմնականում բանակցելու են ստրատեգիական միջուկային զենքերի հավելյալ կրճատումները կասեցնելու գործին նոր մղում տալու հարցի շուրջ: ■

Մարդկային կորուստներ

Թուրքիայի հյուսիս-արեւմտյան շրջանում գտնվող Զոնգուլդաքի քարածխի հանքերում չորեքշաբթի օրը մեծ վթար է պատահել գազի պայթյան հետեւանքով, մոտավորապես 1600 մետր խորության վրա:

Ըստ ստացված տվյալների, զոհերի թիվը շատ մեծ է: Մինչեւ հինգշաբթի զոհերի 100 դիակ արդեն հանված էր, մինչ փրկարարական աշխատանքները շարունակվում էին: Վթարի հաջորդ ժամերին, հինգշաբթի առավոտյան, վարչապետ Դեմիրելն արդեն վթարի վայրում էր գտնվում անձամբ հսկելու դժվարին պայմաններում աշխատող փրկարարներին: ■

Կուբան մերժում է

Կուբան մերժեց ընդառաջել երկրում ազատ ընտրություններ անցկացնելու նախագահ Բուշի կոչը, հայտարարելով, թե ինքը Մ. Նահանգների հետ նորմալ կապերի կամ նյութական օգնության հետամուտ չէ: ■

Զենքի գողություն

Այն բանից հետո, երբ Կարակասի զինվորական գլխավոր բազաներից գողացվեց մեծ քանակությամբ զենք, Վենեսուելայի ամբողջ տարածքում բանակում տագնապ հայտարարեց: Չորեքշաբթի գիշերը Սիուդադ Բոլիվար նավային զինվորական բազան ռմբակոծվեց անծանոթների կողմից: ■

Բաղդադը պահանջում է

Իրաքյան իշխանությունները ձեռնարկել են մարդու իրավունքների խախտումը հսկող եւ պաշտպանող անկախ մի մարմին, որը գործելու է երկրի ներսում եւ արտասահմանում: Բաղդադի կարծիքով, այդ մարմինն իր ուշադրությունը պետք է կենտրոնացնի ՄԱԿ-ի կողմից Իրաքի նկատմամբ կիրառվող սանկցիաների հետեւանքով առաջացած մարդու իրավունքների խախտման փաստերի վրա:

Կաթված կարոտախտից

Վրաց գահաժառանգ Կոնստանտին Բագրատիոնին, որը ընտանիքով ժամանել էր Թբիլիսի, մարտի 3-ին սրտի կաթվածով տեղափոխվել է թերապիայի հիվանդանոց:

Այդ մասին հաղորդեցին Վրաստանի առողջապահության նախարարությունում: ■

Լուրերը ստացուել են «Սնարք»-ից եւ մեր սեփ. թղթակիցներից

Անկախ փորձագետների տվյալներով, Հայաստանում շարունակվում է թանկության աճը: Նախադպրոցական տարիքի երկու երեխա ունեցող ընտանիքի համար, օրինակ, ամսական անհրաժեշտ է 3174 ռուբլի: Իսկ եթե մեկ երեխան դպրոցական է, ապա՝ 4273 ռուբլի: Թոշակառուին գոյատեւելու համար պետք է ամսական 1269 ռուբլի: ■

Լուսանկարը՝ ԿԱՐՈ ՍԻՓԱՆՅԱՆԻ

«Խոջալուի նկարահանումները կեղծ են»

Անկախ լրագրող Իգոր Բուրգանսկին, Լեռնային Ղարաբաղից վերադառնալով Երեւան, «Սնարք» գործակալությանը տված հարցազրույցում հերքեց Խոջալուում հայերի գազանությունների մասին ադրբեջանական հայտարարությունները: Նրա կարծիքով, կեղծ են նաեւ այդ գյուղում այն նկարահանումները, որոնք տարածվել են արեւմտյան զանգվածային լրատվական միջոցներով: Նա հավաստում է, որ իրենից բացի ոչ ոք Խոջալուում նկարահանումներ չի արել: *«Համենայն դեպս, ես ոչ մի օպերատոր չեմ տեսել այնտեղ»*, ասաց Ի. Բուրգանսկին: ■

Թուրքիան անտարբեր չի մնա

«Երբ երրորդ երկրները շարունակեն սպառազինությունների մատակարարումը Հայաստանին, Թուրքիան չի կարող անգործության մատնվել, քանի որ չեզոքությունը չի համապատասխանում մեր պետության շահերին»: Այդ մասին հայտարարեց Բաքվում Թուրքիայի դեսպանատան աշխատակից Մեհմեդ Ալի Բայարը «Խաբար-սերվիս» գործակալությանը տված հարցազրույցում: Ներկա պահին, նշեց Բայարը, Թուրքիան սպասում է իրադարձությունների հետագա զարգացմանը: ■

Հանրահավաք Ազատության հրապարակում

Հայրենակիցներ, օր օրի վատթարանում է հանրապետության քաղաքական եւ տնտեսական իրավիճակը, որից դուրս գալու համար ԱԻՄ-ը իր գործնական առաջարկություններն է անելու ազգահավաքում: Այն տեղի կունենա շաբաթ օրը, մարտի 7-ին, ժամը 13:30-ին:

ԱԻՄ-ի նախագահ
Պ. ՀԱՅՐԻԿՅԱՆ

Բա՛ց դուռը, «մերոնք» են

Երկու օր առաջ, ամերիկյան մի լրագրող Հայկական հեռուստատեսության «Լուրեր» ծրագրով բողոքում էր, թե Հայաստանում չկան կառույցներ, որոնց միջոցով հնարավոր լինի տեղեկանալ, թե ինչ է կատարվում երկրում, հակառակ որ Բաքվում կամ այլուր դրանք գործում են: Խոսքը մամլո զանազան ծառայությունների մասին է, առաջին ծեսերի մասին, որոնց հետ ուզած թե չուզած պիտի առնչվեն ոչ միայն օտար, այլ ամենից հաճախ տեղացի թղթակիցները: Ամերիկացի լրագրողը սովոր էր իր երկրի դյուրություններին՝ հստակ ու անխափան կապ, գործիմացություն, մամուլի դերի ճիշտ գիտակցում եւ ամեն մեկի առաջ բաց դռներ:

Զարմացած էր ոչ միայն ամերիկացի լրագրողը: Զարմացած ու դառնացած էր «Լուրեր»-ի հաղորդավարը՝ պետակա՞ն հեռուստատեսության, պետակա՞ն ծրագրի:

Իրոք, հայկական որեւէ թերթի աշխատող, որ չի վայելում իշխանությունների «բարեհաճությունը» եւ «վստահությունը», գլուխը որ քարովը տա, որտեղից իմանա, թե ինչ են խորհում, ինչպես են գործում կամ ինչ են ծրագրել պետական ծառայողների այրերը, մանավանդ, երբ ամենաբարձր մակարդակով, մասնավոր խոսակցությունների ժամանակ թե հրապարակավ, թերթերը բաժանվում են «մերոնցի» եւ «հակառակորդների», «մերոնքականները» իբր «պաշտպանում են» պետական շահերը, ուրիշները՝ չգիտես թե ինչ:

Ուշացած՝ սակայն հարց ենք տալիս. ո՞ւմ շահերն էր պաշտպանում եւ է «Ազգ» թերթը: Բուշի, Միտերանի, Մութալիբովի՞, ամերիկացու, ֆրանսիացու, թուրքի՞, թե՞ Հայաստանի ու հայերի շահերը:

Թյուր կարծիք է տարածվում մամուլի մասին, կամ էլ հին՝ տասնամյակների անդեմ գիծն է շարունակվում. անկիրք ու հլու արձանագրողի դեր:

Միջազգային ազդեցիկ մամուլը՝ որ ամենեւին հնազանդ կամակատարը չէ սեփական իշխանությունների եւ չի երկնչում բացահայտումներ անելուց, իրականության իրական պատկերը ստեպ-ստեպ ցուցադրելուց, օտարի, հարեւանի շահերը չի պաշտպանում: Չենք լսել կամ չգիտենք, թե թուրքական թերթերը հունական ազգային շահեր արտահայտեն կամ էլ հակառակը: Ի՞նչ հրեշավոր պիտի լինեն հայկական թերթերը, որ այդ դերն ստանձնեն...

Արդյոք սրանից, այս սխալ գիտակցումից, թյուրըմբռնումից չի՞ ծնվել այս անվստահությունը, որին ենթակա ենք շատերս: Անթափանց այս վարագույրը սրա արգասիքը չէ՞:

Այս կամ այն հարցում պետական քաղաքականության, պետական ձեռնարկումների մասին հաճախ լսում ենք օտարից, դրսից, մի բան ավելացրած թե պակասեցրած՝ չգիտենք: Թուրքական մամուլից տեղեկանում ենք թուրք-հայ հարաբերությունների զարգացումների, մանրամասների մասին: Եղածը՝ հարցնում ենք «մերոնց», կամ տեղյակ չեն, կամ ձեւանում են, կամ էլ արգելված է ասել: Մինչդեռ նրանք աղմուկ-աղաղակ են բարձրացնում, քրքրում իրենց մեծամեծների յուրաքանչյուր խոսքը, պատասխանատվության կանչում: Չենք կարծում, թե թուրքական թերթերն այս ամենն անում են հանուն հայերի: Պարզապես դա է նրանց դերը, մամուլի դերը՝ աղմկել, երբեմն կծել: Դա է «ազատ», «ժողովրդավարական» կոչված մամուլը. ոչ թե դեպքերի, իրադարձությունների ետեւից քարշ գալ, սովորական արձանագրող լինել, այլ ազդել դրանց ընթացքի վրա, նույնիսկ՝ կանխել...

Հայ-ադրբեջանական պատերազմը նաեւ մամուլի պատերազմ է եւ մենք ակնհայտորեն տանուլ ենք տալիս այն: Դեռ 88-ից հայտնի էր, թե ինչ աշխուժությամբ էին գործում Խ. Միության կենտրոններում Ադրբեջանի տեղեկատվական ծառայությունները: Այսօր նրանք դուրս են եկել մեծ աշխարհ: Աշխարհի թերթերը ճչում, հեռուստաալիքները տառացիորեն դժժում են «Խոջալուի բոթից»: Գործի է ընկել թուրքական մամուլը իր պրոֆեսիոնալիզմով: Իսկ մեր մասին մի Ֆլորանս Դավիդ, մի Իգոր Բուրգանսկի կամ կասի, կամ չէ... Ինչ անեն, չգիտեն որտեղից ստանան տեղեկություն...

Օտար երկրների, ժողովուրդների, նրանց կենցաղի, մշակույթի, մտածողության եւ այլնի մասին տեղեկանում ենք հիմնականում մամուլից եւ հեռուստատեսությունից: Օտար երկրները ջանք են թափում իրենց տեսակետն անցկացնել դրա միջոցով, ստեղծել իրենց համար բարենպաստ հասարակական կարծիք ու կերպար: Մեր մասին տեղեկությունները դրսում առայժմ գաղտնագրված են, հանձնված պատահականության կամ ուրիշների քմահաճույքին: Մենք կշարունակենք օտար թղթակիցների ողորմածությանն ապավինած մնալ այնքան, քանի դեռ ոտքի չի կանգնել հայկական լիարյուն մամուլը: Դա լրջորեն պետք է գիտակցի պետությունը եւ գործի. չէ՞ որ նրա ձեռքում են զանազան մամլո հանձնաժողովներ, կենտրոններ, կոմիտեներ...

Դ.Գ.

Azg semi-weekly, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
Խմբագիր՝ Յ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Editor H. AVEDIKIAN
Macintosh համակարգչային շարուածքը Ռ.Ա.Կ. մամլոյ եւ տեղեկատուութեան կեդրոնի
ՀՀ Նախարարների խորհրդին առընթեր «Պարբերական» հրատ. տպարան, Արշակունեաց 2

digitised by A.R.A.R.@